חַגֵּינוּ וּזְמַנֵּינוּ

מאת

שושנה ברילל
מורה בבתי־הספר ל„עדת־ישראל" בברלין.

ברלין
הוצאת „ילקוט" חברה בע' מ'.
תרפ"ג.

חַגֵינוּ וּזְמַנֵינוּ

מאת

שושנה ברילל
מוֹרָה בבתי־הספר ל„עדת־ישראל" בברלין.

ברלין
הוצאת „ילקוט" חברה בע' מ'.
תרפ"ג.

Druck von J. Ellendmann, Gotha.

„ובניהם, אשר לא ידעו,
ישמעו ולמדו ליראה את ה׳״
דברים ל״א, י״ג

הקדמה.

הספר הזה כולל שיחות על דבר יום השבת, החדש, החגים, הצומות ושאר הימים הטובים שלנו.

פרשת כל חג וחג מתפרשת על פי פרטים אלה:

א) ספור על דבר החג וערכו.
ב) דינים ומנהגים שנוהגים באותו חג.
ג) מראה הבית, בית הכנסת והרחוב באותם הימים.
ד) שירים ומכתבים לאותו חג.

תכן הענינים נמצא בסוף הספר.

הספר הזה אינו אלא נסיון. על־ידו רוצה אני להביא תועלת כפולה: ראשית, הספר ימלא תפקיד חשוב בשביל ילדים, שאינם חיים בסביבה יהודית אמתית, בהכניסו אותם לתוך סביבה עברית רוחנית, שהרי החמר לקוח ממנהגי הדת ומחיי בני ישראל.

ושנית, יביא הספר הרגל בדבור העברי לאותם הילדים, החיים אמנם בסביבה יהודית, אבל אינם מצוים לגבי הלשון העברית. את הדבור ילמדו אלה על פי השיחות, שכן הספר נערך באופן שיחתי דרך שאלות ותשובות.

השיחון הזה ערוך בשביל ילדים מבני שמנה שנים ומעלה. רוצה אני, שהספר הזה יהיה לספר־שמוש, שעל פיו יעמדו הילדים על מנהגי הדת, ואגב־אורחא יתרגלו גם בדבור העברי. אף יוכל לשמש בתורת ספר למוד, מקרא ותרגום, אך תנאי מוקדם הוא, שאת כל הענינים, הנמצאים בקצור בספר, צריכים הילדים ללמוד תחלה בלשון־האם מפי המורה. דברים יותר מבוררים וגם הוראות תמצא בהקדמה הגרמנית.

את השירים לימי החג יש שחברתי בעצמי ויש ששמעתי על־פי השמועה והשתמשתי בהם, בשנותי אותם קצת. את השירים ישירו הילדים על פי מנגינות עבריות או מנגינות גרמניות ידועות.

לבסוף אני מביעה רב תודות ומחזיקה טובה לסופר י. פ י נ ק, אשר הואיל בטובו להגיה את עבודתי ולתקנה. אף אביע תודה למורה הלשון העברית מר ז. ו ר ב ה, אשר גם הוא הגיה ספרי זה.

יוֹם הַשַּׁבָּת.

— כַּמָּה יָמִים בַּשָּׁבוּעַ ?

— בַּשָּׁבוּעַ שִׁבְעָה יָמִים.

— מָה הֵם הַשֵּׁמוֹת שֶׁל יְמֵי הַשָּׁבוּעַ ?

— שְׁמוֹת יְמֵי הַשָּׁבוּעַ הֵם :

יוֹם רִאשׁוֹן בַּשַּׁבָּת, יוֹם שֵׁנִי בַּשַּׁבָּת, יוֹם שְׁלִישִׁי, יוֹם רְבִיעִי, יוֹם חֲמִישִׁי, יוֹם שִׁשִּׁי וְיוֹם הַשַּׁבָּת.

— אֵיזֶה יוֹם לָנוּ הַיּוֹם ?

— הַיּוֹם יוֹם . . . . .

— אֵיזֶה יוֹם הוּא יוֹם הַשַּׁבָּת ?

— יוֹם הַשַּׁבָּת הוּא יוֹם הַשְּׁבִיעִי.

— וּמַה שֵּׁם הַיּוֹם הַשִּׁשִּׁי, אוֹתוֹ יוֹם שֶׁלִּפְנֵי הַשַּׁבָּת ?

— שְׁמוֹ : עֶרֶב שַׁבָּת.

— מָה הוּא יוֹם הַשַּׁבָּת ?

— יוֹם הַשַּׁבָּת הוּא יוֹם מְנוּחָה.

— מַדּוּעַ אֵין אֲנַחְנוּ עוֹשִׂים כָּל מְלָאכָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת ?

— בְּיוֹם הַשַּׁבָּת אֵין אָנוּ עוֹשִׂים כָּל מְלָאכָה, שֶׁכֵּן ה׳, בּוֹרֵא הָעוֹלָם, לֹא עָשָׂה בְּאוֹתוֹ יוֹם כָּל מְלָאכָה.

— בְּכַמָּה יָמִים בָּרָא ה׳ אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ ?

— ה׳ בָּרָא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ בְּשִׁשָּׁה יָמִים.

— וּמֶה עָשָׂה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי ?

— בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת ה׳ מִכָּל מְלַאכְתּוֹ.

לָכֵן גַּם אֲנַחְנוּ, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, נָחִים וְשׁוֹבְתִים מִכָּל מְלַאכְתֵּנוּ שֶׁבְּכָל יְמֵי הַשָּׁבוּעַ.

— מַה לָּמַדְנוּ בַּחֻמָּשׁ עַל דְּבַר הַשַּׁבָּת ?

— לָמַדְנוּ: „וַיְכֻלּוּ“, „וְשָׁמְרוּ“.

— וּמָה עוֹד ?

— גַּם: „זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת“.

— הֲלֹא תֵּדְעוּ: הַדְּבָרִים: „וַיְכֻלּוּ“, „וְשָׁמְרוּ“, „זָכוֹר“, אֲשֶׁר לְמַדְתֶּם בַּחֻמָּשׁ, נִמְצָאִים גַּם בַּסִּדּוּר, אִמְרוּ נָא: בְּאֵיזֶה מָקוֹם ?

— בַּקִּדּוּשׁ שֶׁל לֵיל שַׁבָּת וּבַקִּדּוּשׁ שֶׁל יוֹם שַׁבָּת.

— מַה מְּכִינָה הָאֵם בְּעֶרֶב שַׁבָּת לִכְבוֹד הַשַּׁבָּת ?

— בְּעֶרֶב שַׁבָּת מְכִינָה הָאֵם בָּשָׂר, דָּגִים וּמַטְעַמִּים לִכְבוֹד שַׁבָּת.

— מָה עוֹשִׂים הַיְלָדִים בְּעֶרֶב שַׁבָּת ?

— בְּעֶרֶב שַׁבָּת, בְּשׁוּב הַיְלָדִים מִבֵּית־הַסֵּפֶר, עוֹזְרִים הֵם לְאִמָּם בִּמְלֶאכֶת הַבָּיִת.

— מִי יוֹדֵעַ לְסַפֵּר עַל דְּבַר מַרְאֵה הַחֶדֶר הֶעָרוּךְ לִכְבוֹד שַׁבָּת ?

— אֲנִי יוֹדֵעַ : בַּחֶדֶר הַכֹּל נוֹצֵץ, הַכֹּל מַבְרִיק. הַשֻּׁלְחָן, הָעוֹמֵד בְּאֶמְצַע הַחֶדֶר, מְכֻסֶּה מַפָּה לְבָנָה. שְׁתֵּי הַמְּנוֹרוֹת, אֲשֶׁר בִּקְצֵהוּ, נוֹצְצוֹת יָפֶה־יָפֶה. בַּקְבּוּק הַיַּיִן, הַכּוֹס לְקִדּוּשׁ וּשְׁתֵּי הַחַלּוֹת, הַמְּכֻסּוֹת בְּמַפָּה לְבָנָה קְטַנָּה, נִמְצָאִים בְּרֹאשׁ הַשֻּׁלְחָן, שֶׁשָּׁם מְקוֹמוֹ שֶׁל אֲבִי הַמִּשְׁפָּחָה. וְיֵשׁ פְּעָמִים, אֲשֶׁר בְּאֶמְצַע הַשֻּׁלְחָן נְתוּנִים פְּרָחִים בְּתוֹךְ כְּלִי יָפֶה.

— מִי מַדְלִיק אֶת הַנֵּרוֹת ?

— הָאֵם, לְבוּשָׁה בְּגִדֵי שַׁבָּת, מַדְלִיקָה אֶת הַנֵּרוֹת.

— מָה עוֹשָׂה הָאֵם לְאַחַר הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת ?

— הִיא מְבָרֶכֶת עֲלֵיהֶם וּמִתְפַּלֶּלֶת בְּלַחַשׁ, כְּשֶׁהִיא פּוֹרֶשֶׂת אֶת יָדֶיהָ לְמַעְלָה וּמְכַסָּה בָּהֶן אֶת עֵינֶיהָ.

— אָנָה הוֹלֵךְ הָאָב עִם הַיְלָדִים ?

— הֵם הוֹלְכִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת.

— מָה רוֹאִים בַּדֶּרֶךְ, הַמּוֹלִיךְ לְבֵית הַכְּנֶסֶת ?

— רוֹאִים, כִּי הָרְחוֹבוֹת יִמָּלְאוּ אֲנָשִׁים, לְבוּשִׁים בִּגְדֵי שַׁבָּת, הַהוֹלְכִים לְבֵית הַתְּפִלָּה.

— וּמָה עוֹשִׂים שָׁם ?

— שָׁם מִתְפַּלְּלִים.

— מָה אוֹמֵר אִישׁ לְרֵעֵהוּ לִפְנֵי צֵאתוֹ מִבֵּית הַכְּנֶסֶת?

— כָּל אִישׁ אוֹמֵר בַּשַּׁבָּת: „שַׁבָּת טוֹבָה" אוֹ „שַׁבָּת שָׁלוֹם וּבְרָכָה".

— מָה עוֹשִׂים אַחַר הַתְּפִלָּה?

— אַחַר הַתְּפִלָּה שָׁבִים הַבַּיְתָה.

— מָה עוֹשֶׂה הָאָב, בְּשׁוּבוֹ הַבַּיְתָה.

— הוּא מְבָרֵךְ תְּחִלָּה אֶת בְּנֵי הַבַּיִת בְּ„שַׁבָּת טוֹבָה", אַחַר הוּא מִתְהַלֵּךְ בַּחֶדֶר, מְזַמֵּר „שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם" וּמְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן.

— וּמָה עוֹשִׂים אַחֲרֵי הַקִּדּוּשׁ?

— אַחֲרֵי הַקִּדּוּשׁ סוֹעֲדִים סְעֻדָּה רִאשׁוֹנָה שֶׁל שַׁבָּת, וּבֵין תַּבְשִׁיל לְתַבְשִׁיל מְזַמְּרִים זְמִירוֹת.

— מָה עוֹשִׂים אַחֲרֵי הַסְּעֻדָּה?

— אַחֲרֵי הַסְּעֻדָּה מְזַמְּרִים „שִׁיר הַמַּעֲלוֹת", מְבָרְכִים בִּרְכַּת הַמָּזוֹן בְּתוֹסֶפֶת „רְצֵה".

— מָה עוֹשֶׂה הָאָב אַחֲרֵי בִּרְכַּת הַמָּזוֹן?

— אַחֲרֵי בִּרְכַּת הַמָּזוֹן עוֹבֵר הָאָב עִם בָּנָיו עַל פָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ.

— וּמָה עוֹשִׂים בַּבֹּקֶר שֶׁל יוֹם הַשַּׁבָּת?

— בַּבֹּקֶר הוֹלְכִים כָּל בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְהִתְפַּלֵּל וְלִשְׁמֹעַ קְרִיאַת הַתּוֹרָה.

— אֵיזוֹ פָּרָשָׁה נִקְרָא בַּשַּׁבָּת הַבָּאָה?

— בַּשַּׁבָּת הַבָּאָה נִקְרָא פָּרָשַׁת . . . בְּסֵפֶר . .

— בַּמָּה סְעֻדּוֹת אָנוּ סוֹעֲדִים בַּשַּׁבָּת?

— בַּשַּׁבָּת אָנוּ סוֹעֲדִים שָׁלֹשׁ סְעֻדּוֹת.

— מָתַי סוֹעֲדִים אֶת הַסְּעֻדָּה הַשְּׁלִישִׁית?

— סוֹעֲדִים בִּשְׁעַת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת לְאַחַר תְּפִלַּת הַמִּנְחָה.

— כֵּיצַד מְלַוִּים אֶת הַשַּׁבָּת בְּצֵאתָהּ?

— מְלַוִּים בְּהַבְדָּלָה עַל כּוֹס יַיִן וּבְזִמְרַת „הַמַּבְדִּיל".

הַחֹדֶשׁ.

— בַּמָּה חֳדָשִׁים בַּשָּׁנָה?

— בַּשָּׁנָה שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ.

— אֵיזוֹ הֵם חָדְשֵׁי הַשָּׁנָה?

— הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא נִיסָן, הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי — אִיָּר, הַשְּׁלִישִׁי — סִיוָן, הָרְבִיעִי — תַּמּוּז, הַחֲמִשִׁי — [מְנַחֵם] אָב, הַשִּׁשִּׁי — אֱלוּל, הַשְּׁבִיעִי — תִּשְׁרֵי, הַשְּׁמִינִי — [מַר] חֶשְׁוָן, הַתְּשִׁיעִי — כִּסְלֵו, הָעֲשִׂירִי — טֵבֵת, הָאַחַד עָשָׂר — שְׁבָט, הַשְּׁנֵים עָשָׂר — אֲדָר.

— הֲיֵשׁ שָׁנִים, אֲשֶׁר בָּהֶן שְׁלֹשָׁה עָשָׂר חֹדֶשׁ?

— כֵּן, יֵשׁ שָׁנִים כָּאֵלֶּה אַחַת לְשָׁלֹשׁ שָׁנִים.

— מַה שֵּׁם הַחֹדֶשׁ הַשְּׁלֹשָׁה עָשָׂר?

— שֵׁם הַחֹדֶשׁ הַשְּׁלֹשָׁה עָשָׂר: אֲדָר שֵׁנִי.

— אֵיךְ קוֹרְאִים לְשָׁנָה, שֶׁהִיא בַּת שְׁלֹשָׁה עָשָׂר חֹדֶשׁ?

— לְשָׁנָה, שֶׁהִיא בַּת שְׁלֹשָׁה עָשָׂר חֹדֶשׁ. קוֹרְאִים: שָׁנָה מְעֻבֶּרֶת אוֹ שְׁנַת עִבּוּר.

— אֵיךְ קוֹרְאִים לְשָׁנָה, אֲשֶׁר הִיא בַּת שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ?

— קוֹרְאִים לָהּ שָׁנָה פְּשׁוּטָה.

— אֵיךְ קוֹרְאִים לַיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁבְּכָל חֹדֶשׁ וָחֹדֶשׁ?

— לַיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁבְּכָל חֹדֶשׁ וָחֹדֶשׁ קוֹרְאִים: רֹאשׁ חֹדֶשׁ.

— הֲיֵשׁ גַּם חֳדָשִׁים, שֶׁשְּׁנֵי הַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁלָּהֶם נִקְרָאִים בְּשֵׁם: רֹאשׁ חֹדֶשׁ?

— כֵּן. יֵשׁ גַּם חֳדָשִׁים שֶׁכָּאֵלֶּה.

— אֵיזוֹ תְּפִלָּה אָנוּ מוֹסִיפִים בִּתְפִלַּת שַׁחֲרִית בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת שֶׁלִּפְנֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ?

— בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת שֶׁלִּפְנֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ אָנוּ מוֹסִיפִים אֶת תְּפִלַּת בִּרְכַּת הַחֹדֶשׁ, הַפּוֹתַחַת בִּ„יְהִי רָצוֹן" וּמְסֻיֶּמֶת בִּ„יְחַדְּשֵׁהוּ", אֶלָּא לִפְנֵי אֲמִירַת „יְחַדְּשֵׁהוּ" מוֹדִיעִים עַל הַיּוֹם, שֶׁבּוֹ יָחוּל „רֹאשׁ חֹדֶשׁ".

— אֵיזֶה חַג הוּא לָנוּ רֹאשׁ חֹדֶשׁ?

— רֹאשׁ חֹדֶשׁ הוּא לָנוּ מֵעֵין חֲצִי חָג.

— מָה אָנוּ מְקַדְּשִׁים בַּחֲצִי הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן?

— אָנוּ מְקַדְּשִׁים אָז אֶת הַלְּבָנָה.

— בְּאֵיזֶה מָקוֹם מְקַדְּשִׁים אֶת הַלְּבָנָה?

— מְקַדְּשִׁים בְּמָקוֹם, שֶׁמִּשָּׁם אֶפְשָׁר לִרְאוֹת אֶת

הַלְּבָנָה, לְמָשָׁל: בָּרְחוֹב אוֹ בֶחָצֵר.

— לְשֵׁם מַה מְקַדְּשִׁים אֶת הַלְּבָנָה?

— מְקַדְּשִׁים לְשֵׁם נְתִינַת הוֹדָיָה לִכְבוֹד הַבּוֹרֵא יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, שֶׁהוּא מְחַדֵּשׁ בְּכָל חֹדֶשׁ וָחֹדֶשׁ אֶת הַלְּבָנָה בְּסֵדֶר קָבוּעַ.

— מָה אוֹמֵר כָּל יְהוּדִי לַחֲבֵרוֹ בִּשְׁעַת קִדּוּשׁ הַלְּבָנָה?

— כָּל אֶחָד אוֹמֵר אָז לַחֲבֵרוֹ: „שָׁלוֹם עֲלֵיכֶם" וַחֲבֵרוֹ מֵשִׁיב לוֹ: „עֲלֵיכֶם שָׁלוֹם".

— אֵיזֶה חֹדֶשׁ לָנוּ עַכְשָׁו?

— עַכְשָׁו הַחֹדֶשׁ . . .

— אֵיזֶה יוֹם בַּחֹדֶשׁ הַיּוֹם?

— הַיּוֹם ה . . . ב . . .

פֶּסַח.

— אֵיזֶה הוּא הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה?

— הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא נִיסָן.

— אֵיזֶה חַג לָנוּ בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה?

— בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה אָנוּ חוֹגְגִים אֶת חַג הַפֶּסַח.

— לְזֵכֶר מָה אָנוּ חוֹגְגִים אֶת הֶחָג הַזֶּה?

— אֶת הֶחָג הַזֶּה אָנוּ חוֹגְגִים לְזֵכֶר יְצִיאַת מִצְרָיִם.

— מַדּוּעַ קוֹרְאִים לֶחָג הַזֶּה בְּשֵׁם: חַג הַפֶּסַח?

— קוֹרְאִים לוֹ בְּשֵׁם: חַג הַפֶּסַח, עַל אֲשֶׁר פָּסַח

ה׳ עַל בָּתֵּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּהַכּוֹתוֹ אֶת כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם.

— מִי יוֹדֵעַ אֶת יֶתֶר הַשֵּׁמוֹת, אֲשֶׁר יֵשׁ עוֹד לְחַג הַזֶּה?

— יֶתֶר הַשֵּׁמוֹת הֵם: „חַג הַמַּצּוֹת", „חַג הָאָבִיב", „זְמַן חֵרוּתֵנוּ".

— מַדּוּעַ נִקְרָא חַג הַפֶּסַח גַּם בְּשֵׁם: חַג הַמַּצּוֹת?

— הוּא נִקְרָא בְּשֵׁם: „חַג הַמַּצּוֹת", עַל אֲשֶׁר מְצֻוִּים אֲנַחְנוּ שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל חָמֵץ בְּכָל יְמֵי הֶחָג הַזֶּה וְלֶאֱכֹל אַךְ וָרַק מַצּוֹת.

מַדּוּעַ אֲנַחְנוּ אוֹכְלִים מַצָּה?

אָנוּ אוֹכְלִים מַצָּה לְזֵכֶר הַמַּצּוֹת, שֶׁאָפוּ אֲבוֹתֵינוּ בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם, כְּשֶׁלֹּא הִסְפִּיק אָז הַבָּצֵק, אֲשֶׁר הֵכִינוּ לָהֶם, לְהַחֲמִיץ, וַיֹּאפוּ אוֹתוֹ עֻגוֹת מַצּוֹת.

וּמַדּוּעַ קוֹרְאִים לְחַג הַפֶּסַח גַּם: „חַג הָאָבִיב"?

קוֹרְאִים לוֹ: „חַג הָאָבִיב" עַל שֵׁם הַחֹדֶשׁ נִיסָן, שֶׁבּוֹ חָל הֶחָג הַזֶּה, הוּא הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן שֶׁל תְּקוּפַת הָאָבִיב.

וְלָמָּה נִקְרָא חַג זֶה אַף בְּשֵׁם: „זְמַן חֵרוּתֵנוּ"?

הוּא נִקְרָא אַף בְּשֵׁם: „זְמַן חֵרוּתֵנוּ", כִּי בוֹ הָיִינוּ לִבְנֵי חוֹרִין, בְּצֵאתֵנוּ מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים.

מֶה עָשׂוּ הַמִּצְרִים לַאֲבוֹתֵינוּ בְּשִׁבְתָּם בְּמִצְרָיִם?

— הַמִּצְרִים הֶעֱבִידוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָמִים רַבִּים

כְּאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה בְּפֶרֶךְ, בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים וּבְכָל עֲבוֹדָה קָשָׁה.

— וּמִי הוֹצִיא אוֹתָם מִמִּצְרָיִם?

— משֶׁה רַבֵּנוּ הוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם בִּשְׁלִיחוּתוֹ שֶׁל הַקָּבָּ"ה.

— כַּמָּה אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם?

— יָצְאוּ כְּשֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף אִישׁ מִלְּבַד הַנָּשִׁים וְהַטָּף.

— בְּאֵיזֶה יוֹם יָצְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעַבְדוּת לְחֵרוּת?

— בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָצְאוּ מֵעַבְדוּת לְחֵרוּת בַּיּוֹם הַחֲמִשָּׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ נִיסָן, הוּא הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל חַג הַפֶּסַח.

— כַּמָּה יָמִים אָנוּ חוֹגְגִים אֶת הֶחָג הַזֶּה?

אֶת הֶחָג הַזֶּה אָנוּ חוֹגְגִים בַּגּוֹלָה שְׁמוֹנָה יָמִים מִן הַיּוֹם הַחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּנִיסָן עַד הַיּוֹם הָעֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם בּוֹ, וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שִׁבְעָה יָמִים בִּלְבָד עַד הַיּוֹם הָעֶשְׂרִים וְאֶחָד בּוֹ.

— אֵיךְ נֶחְלָקִים שְׁמוֹנַת הַיָּמִים הָאֵלֶּה בַּגּוֹלָה?

— שְׁנֵי הַיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים וּשְׁנֵי הַיָּמִים הָאַחֲרוֹנִים נִקְרָאִים בְּשֵׁם: "מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ" אוֹ "יָמִים טוֹבִים" וְהַיָּמִים שֶׁבֵּינֵיהֶם - בְּשֵׁם: "חוֹל הַמּוֹעֵד".

וְאֵיךְ נֶחֱלָקִים שִׁבְעַת הַיָּמִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל?

הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן וְהַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נִקְרָאִים בְּשֵׁם: מִקְרָאֵי קֹדֶשׁ״ וַחֲמֵשֶׁת הַיָּמִים שֶׁבֵּינֵיהֶם - בְּשֵׁם: ״חוֹל הַמּוֹעֵד״.

מַדּוּעַ קוֹרְאִים בַּשְּׁבִיעִי שֶׁל פֶּסַח בַּתּוֹרָה אֶת פָּרָשַׁת הַשִּׁירָה: ״אָז יָשִׁיר״?

קוֹרְאִים פָּרָשַׁת הַשִּׁירָה: ״אָז יָשִׁיר״ לְזֵכֶר שִׁירַת הַיָּם, אֲשֶׁר שָׁרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל שְׂפַת הַיָּם בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לְצֵאתָם מִמִּצְרָיִם.

◆ ◆

◆

מַדּוּעַ רַבָּה הַתְּנוּעָה בַּבַּיִת בַּיָּמִים שֶׁלִּפְנֵי הַפֶּסַח?

הַתְּנוּעָה רַבָּה, כִּי כָּל פִּנּוֹת הַבַּיִת, כָּל הַתֵּבוֹת וְהָאֲרוֹנוֹת צְרִיכִים לְהִנָּקוֹת לִפְנֵי הֶחָג מֵחָמֵץ, שֶׁהוּא לֹא רַק בְּבַל יֵאָכֵל, כִּי אִם גַּם בְּבַל יֵרָאֶה וּבְבַל יִמָּצֵא.

וְכֵיצַד מוֹצִיאִים אֶת הֶחָמֵץ?

מוֹצִיאִים מִן הַבַּיִת אֶת כָּל כְּלֵי הַחֶרֶס, אֲשֶׁר הִשְׁתַּמְּשׁוּ בָהֶם כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה, וְתַחְתָּם מַכְנִיסִים כֵּלִים אֲחֵרִים — כְּלֵי פֶּסַח. אָמְנָם יֵשׁ כְּלֵי חָמֵץ, שֶׁמַּעֲבִירִים אוֹתָם בָּאֵשׁ וּבְמַיִם רוֹתְחִים, וְאָז יוּכְשְׁרוּ לִימֵי חַג הַפֶּסַח.

— מָתַי בּוֹדְקִים אֶת שְׂאֹר הֶחָמֵץ? וּמָתַי מְבָעֲרִים אוֹתוֹ?

— בִּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב בּוֹדֵק הָאָב אֶת הֶחָמֵץ לְאוֹר הַנֵּר שֶׁבְּיָדוֹ, וּבְאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם בַּשָּׁעָה הָעֲשִׂירִית בַּבֹּקֶר מְבָעֲרִים אוֹתוֹ, וּלְאַחַר הַבִּעוּר אֵין בַּבַּיִת שׁוּם זֵכֶר עוֹד לְחָמֵץ.

— אֵיזֶה דְבַר - אֹכֶל חָדָשׁ מְכִינָה הָאֵם בְּעֶרֶב פֶּסַח?

— הָאֵם מְכִינָה כַּדּוּרִים מִקֶּמַח־מַצּוֹת.

— עַל מָה יִשְׂמְחוּ הַיְלָדִים שִׂמְחָה יְתֵרָה בְּעֶרֶב פֶּסַח?

— הַיְלָדִים יִשְׂמְחוּ שִׂמְחָה יְתֵרָה עַל בִּגְדֵי הֶחָג הַחֲדָשִׁים וְעַל הַנְּעָלִים הַחֲדָשׁוֹת, אֲשֶׁר בָּהֶם יֵלְכוּ בָּעֶרֶב לְבֵית הַכְּנֶסֶת.

— מַה מַּרְאֵה הַשֻּׁלְחָן הֶעָרוּךְ לַ„סֵּדֶר"?

— מִטַּת הַסַּבָּא עֲרוּכָה עַל מַצָּע כָּרִים וּמַרְבַדִּים בִּשְׁבִיל הָאָב רֹאשׁ הַמִּשְׁפָּחָה. עַל קְעָרַת הַסֵּדֶר מֻנָּחִים שָׁלֹשׁ מַצּוֹת וִירָקוֹת שׁוֹנִים. הַכּוֹסוֹת מַבְרִיקוֹת לְאוֹר הַמְּנוֹרָה, וְהַיַּיִן הָאָדֹם נִשְׁקָף מִתּוֹךְ הַבַּקְבּוּקִים הַיָּפִים. הַגָּדוֹת רַבּוֹת מְפֻזָּרוֹת פֹּה וָשָׁם עַל הַשֻּׁלְחָן, הַמְכֻסֶּה בְּמַפָּה לְבָנָה. בְּאֶמְצַע הַשֻּׁלְחָן עוֹמֶדֶת כּוֹס גְּדוֹלָה שֶׁל אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא.

— אֵיךְ קוֹרְאִים לְלֵילוֹת הַפֶּסַח הָרִאשׁוֹנִים?

— קוֹרְאִים לָהֶם בְּשֵׁם: לֵילוֹת הַסֵּדֶר.

מַדּוּעַ הֵם נִקְרָאִים בְּשֵׁם זֶה?

הֵם נִקְרָאִים כָּךְ עַל שֵׁם הַתְּפִלּוֹת, הַמִּנְהָגִים וְהַמַּאֲכָלִים, הָעֲרוּכִים בְּלֵילוֹת אֵלֶּה בְּסֵדֶר יָדוּעַ וְקָבוּעַ.

מַה קּוֹרְאִים בִּשְׁנֵי לֵילוֹת הַסֵּדֶר?

קוֹרְאִים אָז אֶת הַהַגָּדָה.

— אֵיךְ מַרְאֵה פְּנֵיהֶם שֶׁל בְּנֵי הַמִּשְׁפָּחָה בִּשְׁעַת „הַסֵּדֶר"?

לְבוּשִׁים הֵם בְּגִדֵי יוֹם טוֹב וְעַל פְּנֵיהֶם אוֹרָה וְשִׂמְחָה.

מַדּוּעַ יִשְׂמְחוּ הַיְלָדִים לִפְנֵי פְּתִיחַת „הַסֵּדֶר"?

הַקְּטַנִּים שְׂמֵחִים עַל אֲשֶׁר עוֹד מְעַט וְיִשְׁאֲלוּ „מַה נִּשְׁתַּנָּה", אֲשֶׁר שִׁנְּנוּ לָהֶם מְלַמְּדֵיהֶם עוֹד יָמִים רַבִּים קֹדֶם הֶחָג, וְהַגְּדוֹלִים שֶׁבָּהֶם יִשְׂמְחוּ, עַל אֲשֶׁר הֵם כְּבָר יוֹדְעִים לְסַפֵּר סִפּוּרִים יָפִים מִן הַהַגָּדָה.

מַדּוּעַ שׁוֹאֲלִים הַקְּטַנִּים אֶת אַרְבַּע הַקֻּשְׁיוֹת?

הֵם שׁוֹאֲלִים, בְּהִתְפַּלְּאָם לְמַרְאֵה הַשִּׁנּוּיִים הָרַבִּים אֲשֶׁר לִפְנֵיהֶם.

— וְאֵיזוֹ תְּשׁוּבָה מְשִׁיבִים לָהֶם:

— מְשִׁיבִים לָהֶם עַל־יְדֵי סִפּוּר עַל דְּבַר שִׁעְבּוּד אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם וְעַל דְּבַר הַנִּסִּים שֶׁנַּעֲשׂוּ לָהֶם, בְּצֵאתָם מֵעַבְדוּת לְחֵרוּת. אֶת כָּל זֶה מְסַפְּרִים מִתּוֹךְ הַהַגָּדָה.

— בַּמֶּה אָנוּ מַפְסִיקִים אֶת קְרִיאַת הַהַגָּדָה ?

— אָנוּ מַפְסִיקִים עַל יְדֵי סְעֻדַּת - הָעֶרֶב „שְׁתִיַּת הַ„כּוֹסוֹת" שֶׁלִּפְנֵי הַסְּעֻדָּה וְשֶׁלְּאַחֲרֶיהָ.

— כַּמָּה כּוֹסוֹת יַיִן שׁוֹתִים בְּלֵיל הַסֵּדֶר ?

— שׁוֹתִים אַרְבַּע כּוֹסוֹת.

— מַדּוּעַ אוֹכְלִים מָרוֹר בְּלֵיל הַסֵּדֶר ?

— אוֹכְלִים מָרוֹר לְזִכָּרוֹן, עַל אֲשֶׁר מֵרְרוּ הַמִּצְרִים אֶת חַיֵּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּעֲבוֹדָה קָשָׁה, בַּעֲבוֹדַת פָּרֶךְ.

— מִשּׁוּם מָה טוֹבְלִים אֶת הַמָּרוֹר בַּחֲרֹסֶת ?

— טוֹבְלִים לְזֵכֶר הַטִּיט [חֹמֶר], שֶׁמִּמֶּנּוּ עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵנִים בִּהְיוֹתָם בְּמִצְרַיִם.

— מָה הוּא כַּרְפַּס ?

— זֶהוּ מִין יֶרֶק.

— לָמָּה הִיא הַזְּרוֹעַ וְלָמָּה הוּא הָאֲפִיקוֹמָן ?

— שְׁנֵיהֶם זֵכֶר לְקָרְבַּן הַפֶּסַח.

— מָה אָנוּ עוֹשִׂים אַחֲרֵי גְּמַר הַסְּעֻדָּה ?

— אַחֲרֵי גְּמַר הַסְּעֻדָּה אָנוּ קוֹרְאִים אֶת חֵלֶק הַהַגָּדָה הַשֵּׁנִי.

— מָה שָׁרִים בְּסוֹף הַ„סֵּדֶר" ?

— בְּסוֹף הַסֵּדֶר שָׁרִים שִׁירִים שׁוֹנִים.

— אֵיזוֹהִי הַשִּׁירָה הָאַחֲרוֹנָה ?

— זֹאת הִיא שִׁירַת „חַד גַּדְיָא".

סְפִירַת הָעֹמֶר.

— מָתַי מַתְחִילִים לִסְפֹּר סְפִירַת הָעֹמֶר?

— מַתְחִילִים לִסְפֹּר בְּלֵיל שֵׁנִי שֶׁל פֶּסַח.

— בְּמָה זְמַן סוֹפְרִים?

— סוֹפְרִים שִׁבְעָה שָׁבוּעוֹת שְׁלֵמִים.

— מָתַי פּוֹסְקִים מִלִּסְפֹּר?

— פּוֹסְקִים בָּעֶרֶב שֶׁלִּפְנֵי עֶרֶב שָׁבוּעוֹת.

— מִשּׁוּם מָה אָנוּ סוֹפְרִים?

— אָנוּ סוֹפְרִים לְשֵׁם זֵכֶר הֲבָאַת הָעֹמֶר וְהַקְרָבָתוֹ, בְּשֶׁבֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל אַדְמָתָם.

— מָה כָּתוּב בַּתּוֹרָה עַל דְּבַר הַסְּפִירָה?

— בַּתּוֹרָה כָּתוּב: „וּסְפַרְתֶּם לָכֶם מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת, מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם אֶת עֹמֶר הַתְּנוּפָה, שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת. תְּמִימוֹת תִּהְיֶינָה. עַד מִמָּחֳרַת הַשַּׁבָּת הַשְּׁבִיעִית תִּסְפְּרוּ חֲמִשִּׁים יוֹם, וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה לַה'."

— בְּאֵיזוֹ שָׁעָה מִשְּׁעוֹת הַיּוֹם סוֹפְרִים אֶת סְפִירַת הָעֹמֶר?

— סוֹפְרִים בְּכָל עֶרֶב וָעֶרֶב אַחַר תְּפִלַּת מַעֲרִיב אַחַר צֵאת הַכּוֹכָבִים.

— מָה אָנוּ סוֹפְרִים?

— אָנוּ סוֹפְרִים אֶת הַיָּמִים וְהַשָּׁבוּעוֹת.

— כַּמָּה יָמִים וְכַמָּה שָׁבוּעוֹת זְמַן הַסְּפִירָה?

— זְמַן הַסְּפִירָה תִּשְׁעָה וְאַרְבָּעִים יוֹם, שֶׁהֵם שִׁבְעָה שָׁבוּעוֹת.

— סַפֵּר מֵאֶחָד עַד תִּשְׁעָה וְאַרְבָּעִים.

— אֲסַפֵּר: אֶחָד, שְׁנַיִם, שְׁלֹשָׁה, אַרְבָּעָה, חֲמִשָּׁה, שִׁשָּׁה, שִׁבְעָה, שְׁמֹנָה, תִּשְׁעָה, עֲשָׂרָה, אַחַד עָשָׂר, שְׁנֵים עָשָׂר, שְׁלֹשָׁה עָשָׂר, אַרְבָּעָה עָשָׂר, חֲמִשָּׁה עָשָׂר, שִׁשָּׁה עָשָׂר, שִׁבְעָה עָשָׂר, שְׁמֹנָה עָשָׂר, תִּשְׁעָה עָשָׂר, עֶשְׂרִים וכו'.

— הֲצָרִיךְ לְסַפֵּר גַּם אֶת הַשָּׁבוּעוֹת?

— כֵּן, לְמָשָׁל: הַיּוֹם שִׁבְעָה יָמִים, שֶׁהֵם שָׁבוּעַ אֶחָד בָּעֹמֶר אוֹ: הַיּוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם, שֶׁהֵם שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת וְיוֹם אֶחָד בָּעֹמֶר.

— אֵיזוֹ בְּרָכָה מְבָרְכִים לִפְנֵי סְפִירַת הָעֹמֶר?

מְבָרְכִים: „בּ' א' ה'... עַל סְפִירַת הָעֹמֶר".

— אֵיךְ קוֹרְאִים לַיָּמִים שֶׁבָּהֶם סוֹפְרִים?

— קוֹרְאִים לָהֶם: יְמֵי הַסְּפִירָה.

— כַּמָּה סָפַרְנוּ אֶתְמוֹל?

— אֶתְמוֹל סָפַרְנוּ . . . .

— מֶה הָיָה בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל יְמֵי הַסְּפִירָה, בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם?

בִּזְמַן, שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם, גְּדוֹלָה הָיְתָה

בְּאוֹתוֹ יוֹם שִׂמְחַת הַקָּצִיר שֶׁל הַיְבוּל הָרִאשׁוֹן. בְּעֶרֶב שֶׁל אוֹתוֹ יוֹם קָצְרוּ מְלֹא הָעֹמֶר תְּבוּאָה, וּבַבֹּקֶר הֱבִיאוּהוּ לָעֲזָרָה שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהִקְרִיבוּהוּ שָׁם מִנְחָה לַה׳. כָּעֵת, בִּהְיוֹתֵנוּ פְּזוּרִים בְּאַרְצוֹת הַגּוֹלָה, אֵין לָנוּ לֹא בֵּית מִקְדָּשׁ וְלֹא עֹמֶר. מִשּׁוּם זֶה אָנוּ יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָה בָּזֶה, שֶׁאָנוּ סוֹפְרִים אוֹתָם הַיָּמִים, שֶׁהָיוּ מְבִיאִים בָּהֶם אֶת הָעֹמֶר.

מַדּוּעַ כָּעֵת יְמֵי הַסְּפִירָה הֵם יְמֵי אֵבֶל לָנוּ?

יְמֵי הַסְּפִירָה בְּיָמֵינוּ הֵם יְמֵי אֵבֶל לָנוּ, כִּי בֵּין פֶּסַח לְשָׁבוּעוֹת מֵתוּ תַּלְמִידָיו שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא בְּמַגֵּפָה רָעָה.

יְעוֹד אֵיזוֹ צָרוֹת בָּאוּ עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בִּימֵי הַסְּפִירָה?

לִפְנֵי אֶלֶף שָׁנִים בְּעֵרֶךְ הָרְגוּ נוֹסְעֵי הַצְּלָב בַּיְּהוּדִים, שֶׁיָּשְׁבוּ עַל גְּדוֹת נְהַר הָרֵינוּס, כִּי אֵלֶּה לֹא חָפְצוּ לַעֲזוֹב אֶת ה׳ וּלְהָמִיר אֶת דָּתָם.

מָה אָסְרוּ בִּימֵי הַסְּפִירָה?

אָסְרוּ לַעֲשׂוֹת מִשְׁתֵּה חֲתֻנָּה וּכְמוֹ־כֵן אָסְרוּ לְהִסְתַּפֵּר עַד ג׳ סִיוָן.

בְּאֵיזֶה יוֹם מִימֵי הַסְּפִירָה הִתִּירוּ אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה?

הִתִּירוּ בְּל״ג בָּעֹמֶר בִּלְבָד.

מַה זֶּה ל״ג?

„ל" הוּא שְׁלֹשִׁים וְ„ג" הוּא שְׁלֹשָׁה. בְּסַךְ־הַכֹּל:
שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשָׁה.

מָתַי חָל הַשְּׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשָׁה בָּעֹמֶר?

— הַשְּׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשָׁה בָּעֹמֶר חָל בִּשְׁמוֹנָה עָשָׂר יוֹם לְחֹדֶשׁ אִיָּר.

מַדּוּעַ הַיּוֹם הַזֶּה הוּא יוֹם שִׂמְחָה לָנוּ?

— הַיּוֹם הַזֶּה הוּא יוֹם שִׂמְחָה לָנוּ, כִּי לְפִי דִּבְרֵי הָאַגָּדָה, נֶעֶצְרָה בְּיוֹם לַ"ג בָּעֹמֶר הַמַּגֵּפָה, אֲשֶׁר בָּאָה עַל תַּלְמִידֵי רַבִּי עֲקִיבָא.

— אֵיךְ יִשְׂמְחוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּלַ"ג בָּעֹמֶר?

בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִשְׂמְחוּ בְּאוֹתוֹ יוֹם, בְּעָרְכָם חֲגִיגוֹת וְטִיּוּלִים.

וְכֵיצַד יָחֹגּוּ תַּלְמִידֵי בָּתֵּי־הַסֵּפֶר אֶת חַג לַ"ג בָּעֹמֶר?

תַּלְמִידֵי בָּתֵּי הַסֵּפֶר, הַפְּטוּרִים בְּיוֹם זֶה מִלִּמּוּדֵיהֶם, יֵלְכוּ הַנַּעֲרָה לְטַיֵּל בְּלִוְיַת מוֹרֵיהֶם, יִשְׁתַּעַשְׁעוּ שָׁם, יְקַפְּצוּ, יִרְקְדוּ וִיזַמֵּרוּ. הַיּוֹם הַזֶּה יוֹם שִׂמְחָה הוּא בְּיִחוּד לַתַּלְמִידִים, כִּי בּוֹ נֶעֶצְרָה הַמַּגֵּפָה בְּתַלְמִידֵי רַבִּי עֲקִיבָא.

לָמָּה יָשׁוּבוּ לְהִתְאַבֵּל לְאַחַר לַ"ג בָּעֹמֶר עַד שָׁבוּעוֹת?

יָשׁוּבוּ לְהִתְאַבֵּל, כִּי הַמַּגֵּפָה שָׁבָה לְהַפִּיל חֲלָלִים בְּתַלְמִידֵי רַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁנִּשְׁאֲרוּ עוֹד בַּחַיִּים.

שבועות.

איזה חג לנו בחדש סון?

בחדש סון חג־השבועות.

באיזה יום לאותו חדש החג הזה?

החג הזה הוא ביום הששי, ובגולה גם ביום השביעי לחדש סון.

כמה שבועות מפסח עד שבועות?

מפסח עד שבועות שבעה שבועות.

לזכר מה אנו חוגגים את חג השבועות?

את חג השבועות אנו חוגגים לזכר מתן תורתנו.

כמה שמות לחג הזה?

לחג הזה שלשה שמות, ואלה הם: "שבועות" "זמן מתן תורתנו" ו"חג הבכורים".

על שום מה נקרא החג הזה בשם: "חג השבועות"?

החג הזה נקרא בשם: "חג השבועות", כי למן ליל ראשון של פסח עד שבועות זמן של שבעה שבועות.

על שום מה הכנוי השני של החג הזה, הכנוי: "זמן מתן תורתנו"?

— כנוי זה הריהו על אשר ביום הזה נתן ה' לנו את עשרת הדברות.

יַמֵּדוּעַ נִקְרָא הֶחָג הַזֶּה גַּם בְּשֵׁם: „חַג הַבִּכּוּרִים"?

הֶחָג הַזֶּה נִקְרָא כָּךְ עַל שֵׁם הֲבָאַת הַבִּכּוּרִים - אֵלֶּה הֵם הַפֵּרוֹת שֶׁבִּכְּרוּ וְנִתְבַּשְּׁלוּ לְמִנְחָה, בְּיוֹם זֶה - בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם.

מִי יוֹדֵעַ לְסַפֵּר דָּבָר - מָה עַל דְּבַר מַתַּן תּוֹרָתֵנוּ?

אֲנִי יוֹדֵעַ לְסַפֵּר: מֹשֶׁה הוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לְהוֹלִיכָם אֶל אֶרֶץ כְּנַעַן, הִיא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. מִקֵּץ שִׁבְעָה שָׁבוּעוֹת לְצֵאתָם מִמִּצְרַיִם, בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי בְּשִׁשָּׁה לְחֹדֶשׁ סִוָן בָּאוּ אֶל מִדְבַּר סִינַי וַיַּחֲנוּ לְמוּל הַר סִינַי. מֹשֶׁה עָלָה אֶל רֹאשׁ הָהָר לְקַבֵּל אֶת הַתּוֹרָה, וַיַּשְׁמַע ה' לַאֲבוֹתֵינוּ מִתּוֹךְ עָנָן וָאֵשׁ אֶת עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת.

— מַה נָּתַן ה' לְמֹשֶׁה?

— ה' נָתַן לְמֹשֶׁה אֶת שְׁנֵי לוּחוֹת הַבְּרִית, לוּחוֹת אֲבָנִים.

— מֶה הָיָה כָּתוּב עַל הַלּוּחוֹת?

עֲלֵיהֶם הָיוּ כְּתוּבוֹת עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת.

— אֵיזוֹ הִיא הַדִּבְּרָה הָרִאשׁוֹנָה?

— הַדִּבְּרָה הָרִאשׁוֹנָה: „אָנֹכִי ה' אֵל, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים.

— אֵיךְ מַתְחִילָה הַדִּבְּרָה הַשְּׁנִיָּה?

הַדִּבְּרָה הַשְּׁנִיָּה מַתְחִילָה: „לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי".

אֵיזוֹ הִיא הַדִּבְּרָה הַשְּׁלִישִׁית?

הַדִּבְּרָה הַשְּׁלִישִׁית: „לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹ' לַשָּׁוְא, כִּי לֹא יְנַקֶּה ה' אֵת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לַשָּׁוְא".

אֵיךְ מַתְחִילָה הַדִּבְּרָה הָרְבִיעִית?

הַדִּבְּרָה הָרְבִיעִית: „זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ.

אֵיזוֹ הִיא הַדִּבְּרָה הַחֲמִשִׁית?

הַדִּבְּרָה הַחֲמִשִׁית: „כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ.

אֵיזוֹ הִיא הַדִּבְּרָה הַשִּׁשִּׁית?

הַדִּבְּרָה הַשִּׁשִּׁית: „לֹא תִרְצָח".

אֵיזוֹ הִיא הַדִּבְּרָה הַשְּׁבִיעִית?

הַדִּבְּרָה הַשְּׁבִיעִית: „לֹא תִנְאָף".

אֵיזוֹ הִיא הַדִּבְּרָה הַשְּׁמִינִית?

הַדִּבְּרָה הַשְּׁמִינִית: „לֹא תִגְנֹב.

אֵיזוֹ הִיא הַדִּבְּרָה הַתְּשִׁיעִית?

הַדִּבְּרָה הַתְּשִׁיעִית: „לֹא תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר.

— אֵיזוֹ הִיא הַדִּבְּרָה הָעֲשִׂירִית?

— הַדִּבְּרָה הָעֲשִׂירִית: „לֹא תַחְמֹד".

— עַל יְדֵי מִי נִמְסְרָה הַתּוֹרָה לְדוֹר הַמִּדְבָּר?

הַתּוֹרָה נִמְסְרָה לְדוֹר הַמִּדְבָּר עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, אִישׁ הָאֵ'.

— אֵיזֶה מִנְהָג נוֹהֲגִים בְּלֵיל שָׁבוּעוֹת?

— בְּלֵיל שָׁבוּעוֹת נוֹהֲגִים לִלְמֹד בַּתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וְשֶׁבְּעַל פֶּה בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַלַּיְלָה.

— מַדּוּעַ נֵעוֹרִים בְּלֵיל שָׁבוּעוֹת וְלוֹמְדִים עַד אוֹר הַבֹּקֶר?

נֵעוֹרִים וְלוֹמְדִים לְזֵכֶר אַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר, כְּשֶׁעָמְדוּ אֲבוֹתֵינוּ בְּתַחְתִּית הָהָר לִשְׁמוֹעַ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה אֶת עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת.

— בַּמֶּה נוֹהֲגִים לְקַשֵּׁט אֶת בֵּית הַכְּנֶסֶת וְאֶת בָּתֵּינוּ לִכְבוֹד חַג הַשָּׁבוּעוֹת וְלָמָּה נוֹהֲגִים כָּךְ?

נוֹהֲגִים אֶצְלֵנוּ לְקַשֵּׁט אֶת בֵּית הַכְּנֶסֶת וְגַם אֶת בָּתֵּינוּ לִכְבוֹד יְמֵי חַג הַשָּׁבוּעוֹת בִּדְשָׁאִים, בַּעֲנָפִים וּבִפְרָחִים לְזֵכֶר חַג הַקָּצִיר וְחַג הַבִּכּוּרִים, שֶׁהָיוּ חוֹגְגִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

מָה הָיוּ מַקְרִיבִים אֲבוֹתֵינוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּחַג הַזֶּה בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם.

אָז הָיוּ מַקְרִיבִים אֲבוֹתֵינוּ מִנְחָה לַה' מֵרֵאשִׁית

בִּכּוּרֵי הַחִטִּים, אֲשֶׁר קָצְרוּ לִפְנֵי הֶחָג.

— אֵיזֶה מְגִלָּה קוֹרְאִים בְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת?

— קוֹרְאִים מְגִלַּת רוּת.

— אֵיךְ נִקְרָאִים שְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים שֶׁלִּפְנֵי חַג הַשָּׁבוּעוֹת?

— שְׁלֹשֶׁת יָמִים אֵלֶּה נִקְרָאִים: „שְׁלֹשֶׁת יְמֵי הַהַגְבָּלָה" לְזֵכֶר הִתְכּוֹנְנוּת אֲבוֹתֵינוּ בְּיָמִים אֵלֶּה לְקַבָּלַת הַתּוֹרָה.

שִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז.

— אֵיזֶה חֹדֶשׁ אַחֲרֵי סִיוָן?

— אַחֲרֵי סִיוָן — חֹדֶשׁ תַּמּוּז.

— אֵיזֶה חַג לָנוּ בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה?

— בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה אֵין לָנוּ חַג אֶלָּא יוֹם צוֹם.

— מַה שֵּׁם הַצּוֹם הַזֶּה?

— שֵׁם הַצּוֹם הַזֶּה: תַּעֲנִית שִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז.

— לְזֵכֶר מָה אָנוּ מִתְעַנִּים בַּיּוֹם הַזֶּה?

— אָנוּ מִתְעַנִּים בַּיּוֹם הַזֶּה, כִּי בוֹ אֵירְעוּ חָמֵשׁ צָרוֹת: א] נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת, כְּשֶׁיָּרַד מֹשֶׁה מִן הָהָר ב] נִתְבַּטֵּל קָרְבַּן הַתָּמִיד ג] הוּבְקְעָה הָעִיר יְרוּשָׁלַיִם בְּחֻרְבַּן בַּיִת שֵׁנִי ד] אַפּוֹסְטוֹמוֹס הָרָשָׁע שָׂרַף אֶת הַתּוֹרָה ה] הָעֳמַד צֶלֶם בַּהֵיכָל עַל־יְדֵי רִשְׁעֵי־יִשְׂרָאֵל.

מי״ז בְּתַמּוּז עַד ט׳ בְּאָב.

— כַּמָּה שָׁבוּעוֹת הֵם מִשִּׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז עַד תִּשְׁעָה בְּאָב?

— מִשִּׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז עַד תִּשְׁעָה בְּאָב שְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת הֵם.

— וְאֵיךְ קוֹרְאִים לִשְׁלֹשֶׁת שָׁבוּעוֹת אֵלֶּה?

— לִשְׁלֹשֶׁת שָׁבוּעוֹת אֵלֶּה קוֹרְאִים: שְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת שֶׁבֵּין הַמְּצָרִים.

עַל שׁוּם מָה קוֹרְאִים לָהֶם כָּךְ?

— קוֹרְאִים לָהֶם כָּךְ עַל שׁוּם שֶׁבְּיָמִים אֵלֶּה בָּאוּ צָרוֹת הַחֻרְבָּן.

אֵיזֶה מִנְהָג אָנוּ נוֹהֲגִים בְּשָׁבוּעוֹת אֵלֶּה?

בְּשָׁבוּעוֹת אֵלֶּה אָנוּ נוֹהֲגִים קְצָת אֲבֵלוּת כְּגוֹן: אֵין מְבָרְכִים „שֶׁהֶחֱיָנוּ", אֵין לוֹבְשִׁים בֶּגֶד חָדָשׁ, אֵין חוֹגְגִים מִשְׁתֵּה חֲתוּנָּה וכו׳.

— בְּאֵיזֶה יָמִים בְּחֹדֶשׁ זֶה מִתְאַבְּלִים בְּיוֹתֵר?

— אֵלֶּה הֵם תִּשְׁעַת הַיָּמִים שֶׁמִּן רֹאשׁ חֹדֶשׁ אָב עַד לְאַחַר תִּשְׁעָה בְּאָב, שֶׁבָּהֶם אֵין אוֹכְלִים בָּשָׂר וְאֵין שׁוֹתִים יַיִן, אֶלָּא מַאַכְלֵי-חָלָב בִּלְבַד.

תִּשְׁעָה בְּאָב.

— אֵיךְ קוֹרְאִים לַיּוֹם הַתְּשִׁיעִי שֶׁבְּחֹדֶשׁ אָב?

— לַיּוֹם זֶה קוֹרְאִים: תַּעֲנִית תִּשְׁעָה בְּאָב.

— מַדּוּעַ יִתְעַנּוּ בַּיּוֹם הַזֶּה?

— בַּיּוֹם הַזֶּה יִתְעַנּוּ, כִּי בוֹ נֶחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָרִאשׁוֹן וְגַם הַשֵּׁנִי.

— מָה הִיא הַשַּׁבָּת שֶׁלִּפְנֵי תִּשְׁעָה בְּאָב וּמָה הִיא הַשַּׁבָּת שֶׁלְּאַחֲרָיו?

— הַשַּׁבָּת שֶׁלִּפְנֵי תִּשְׁעָה בְּאָב הִיא „שַׁבַּת חֲזוֹן" וְהַשַּׁבָּת שֶׁלְּאַחֲרָיו הִיא: „שַׁבַּת נַחֲמוּ".

— מַדּוּעַ נִקְרָאוֹת שַׁבָּתוֹת אֵלּוּ כָּךְ?

— שַׁבָּתוֹת אֵלּוּ נִקְרָאוֹת כָּךְ עַל שֵׁם הַתֵּבָה הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁבָּהּ מַתְחִילָה הַהַפְטָרָה אֲשֶׁר קוֹרְאִים בָּהֶן.

— מִי מִכֶּם יֹדֵעַ לְסַפֵּר לִי עַל דְּבַר חֻרְבַּן שְׁנֵי בָּתֵּי מִקְדָּשֵׁנוּ?

אֲנִי אֵדַע לְסַפֵּר: בַּחֹדֶשׁ הַחֲמִישִׁי, הוּא חֹדֶשׁ אָב, בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ נֶחֱרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָרִאשׁוֹן, אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה בֶּן דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וְעָמַד אַרְבַּע מֵאוֹת וָעֶשֶׂר שָׁנִים, עַל יְדֵי נְבוּכַדְנֶצַּר מֶלֶךְ בָּבֶל. גַּם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הַשֵּׁנִי, אֲשֶׁר נִבְנָה עַל יְדֵי זְרֻבָּבֶל בִּרְשִׁיוֹן כּוֹרֶשׁ, מֶלֶךְ פָּרַס וְעָמַד בְּאַרְבַּע

מאות ועשרים שנה, גם הוא נחרב ביום הזה על ידי
הרומאים. כי ביום הזה גלו אבותינו מארצם ומאז אנו בגולה.
על כן היום הזה לנו יום תענית ואבל, יום בכי ומספד בכל
שנה ושנה, עד אשר ירחם ה' על עמו וישיבנו לארצנו.

— תאר לי את מראה בית הכנסת בתשעה באב?

בתשעה באב שוררת בבית הכנסת תוגה
גדולה. על גבי ארון הקדש הפרכת אינה תלויה,
המנורות אינן דולקות, האנשים יושבים על
הארץ; כשפניהם נוגים ועיניהם זולגות דמעות.
יושבים הם חלוצי נעלים וקוראים בלילה וביום
קינות ו"איכה" בבכי ובנגון עצוב. בלילה הם קוראים
לאור נרות, המפיצים אור כהה. בתשעה באב אין
לומדים תורה, כי היא משמחת את הלב, אלא
קוראים "ירמיהו" ו"איוב", ולומדים גם מדרש "איכה".

חמשה עשר באב.

איזה יום בחדש אב הוא יום טוב?

יום זה הריהו חמשה עשר באב.

מה כתוב בתלמוד על דבר חמשה עשר באב?

בתלמוד כתוב, כי היום הזה היה בימי שבת
עם ישראל על אדמתו יום שמחה ומחול. בחורים

בְּתוּלוֹת הָיוּ יוֹצְאִים בְּמָחוֹל בְּכַרְמֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. כָּל הַבְּתוּלוֹת הָיוּ לְבוּשׁוֹת כְּלֶן בִּגְדֵי בַד לָבָן, הָעֲנִיּוֹת כָּעֲשִׁירוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְבַיֵּשׁ אֶת זוֹ, שֶׁאֵין לָהּ בְּגָדִים יְקָרִים.

הַחֹדֶשׁ אֱלוּל.

מַה שֵּׁם הַחֹדֶשׁ הַשִּׁשִּׁי?

שֵׁם הַחֹדֶשׁ הַשִּׁשִּׁי אֱלוּל.

מָה עוֹשִׂים בְּבֵית הַתְּפִלָּה בִּימֵי הַחוֹל שֶׁל חֹדֶשׁ זֶה לְאַחַר תְּפִלַּת שַׁחֲרִית?

לְאַחַר תְּפִלַּת שַׁחֲרִית בִּימֵי הַחוֹל שֶׁל חֹדֶשׁ זֶה תּוֹקְעִים בַּשּׁוֹפָר.

מַדּוּעַ תּוֹקְעִים בַּשּׁוֹפָר?

— בַּשּׁוֹפָר תּוֹקְעִים כְּדֵי לְעוֹרֵר אֶת הָעָם לִתְשׁוּבָה.

מָה עוֹשִׂים מִיּוֹם א׳ שֶׁקֹּדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה?

מִיּוֹם א׳ שֶׁקֹּדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה מַשְׁכִּימִים לִסְלִיחוֹת.

מַדּוּעַ עוֹשׂוֹת הַסְּלִיחוֹת רֹשֶׁם כָּל כָּךְ גָּדוֹל עָלֵינוּ?

הַסְּלִיחוֹת עוֹשׂוֹת עָלֵינוּ רֹשֶׁם כָּל כָּךְ גָּדוֹל, כִּי עַל יָדָן אָנוּ מְבַקְשִׁים מֵאֵת ה׳ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ סְלִיחָה

וּמְחִילָה עַל כָּל חַטֹּאתֵינוּ וַעֲוֹנוֹתֵינוּ, שֶׁחָטָאנוּ וְשֶׁעָוִינוּ בְּכָל הַשָּׁנָה.

— מַה שֵּׁם הַיּוֹם הָאַחֲרוֹן לְחֹדֶשׁ אֱלוּל?

— שֵׁם הַיּוֹם הָאַחֲרוֹן לְחֹדֶשׁ אֱלוּל — עֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, הַנִּקְרָא גַּם בְּשֵׁם: "זְכֹר בְּרִית".

— לָמָּה יִקָּרֵא עֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּשֵׁם: "זְכֹר בְּרִית"?

— עֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה יִקָּרֵא בְּשֵׁם: "זְכֹר בְּרִית" עַל שֵׁם הַפִּזְמוֹן בַּ"סְּלִיחוֹת" לַיּוֹם הַזֶּה שֶׁמַּתְחִיל בַּתֵּבוֹת: "זְכֹר בְּרִית".

רֹאשׁ הַשָּׁנָה.

— מָתַי רֹאשׁ הַשָּׁנָה?

— הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן לְחֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי וְהַיּוֹם הַשֵּׁנִי בּוֹ הֵם יְמֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה.

— כַּמָּה יָמִים מוֹנֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה?

— רֹאשׁ הַשָּׁנָה מוֹנֶה שְׁנֵי יָמִים.

— מַדּוּעַ נִקְרָאִים הַיָּמִים הָאֵלֶּה בְּשֵׁם: "רֹאשׁ הַשָּׁנָה"?

— הַיָּמִים הָאֵלֶּה נִקְרָאִים בְּשֵׁם "רֹאשׁ הַשָּׁנָה", כִּי הֵם רֵאשִׁית הַשָּׁנָה הַחֲדָשָׁה.

— אֵיזֶה שֵׁמוֹת נִקְרָא לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה?

— לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה נִקְרָא שֵׁמוֹת: „יוֹם־הַזִּכָּרוֹן" „יוֹם־תְּרוּעָה" וְ„יוֹם־הַדִּין".

— מִי יוֹדֵעַ לְבָאֵר אֶת שְׁלֹשֶׁת הַשֵּׁמוֹת הָאֵלֶּה?

— אֲנִי יוֹדֵעַ: הַשֵּׁם „יוֹם־הַזִּכָּרוֹן" הוּא עַל אֲשֶׁר בַּיּוֹם הַזֶּה זוֹכֵר ה' מַעֲשֵׂה־עוֹלָם וּפוֹקֵד כָּל יְצוּרֵי קֶדֶם. הַשֵּׁם „יוֹם־תְּרוּעָה" הוּא עַל אֲשֶׁר בַּיּוֹם הַזֶּה תּוֹקְעִים וּמְרִיעִים בַּשּׁוֹפָר, וְהַשֵּׁם „יוֹם־הַדִּין" עַל אֲשֶׁר בַּיּוֹם הַזֶּה יִשְׁפֹּט ה' וְיָדִין אֶת כָּל אָדָם לְפִי מַעֲשָׂיו.

— עַל אֵיזוֹ שָׁנָה מִתְפַּלְלִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה?

— בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה מִתְפַּלְלִים עַל שָׁנָה טוֹבָה וּמְתוּקָה.

בְּאֵיזוֹ בְּרָכָה מְבָרְכִים בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶת אָחִיו בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה?

בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה מְבָרְכִים בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶת אָחִיו בְּאַחַת מֵהַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה: „שָׁנָה טוֹבָה", „לְשָׁנָה טוֹבָה תִּכָּתֵב וְתֵחָתֵם", „כְּתִיבָה וַחֲתִימָה טוֹבָה", „כת' יח' טו' לְאַלְתַּר וּלְחַיִּים טוֹבִים".

— אֶת מִי מְבָרְכִים בְּאַחַת מֵהַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה, בְּשׁוּבֵנוּ הַבַּיְתָה מִבֵּית־הַכְּנֶסֶת?

בְּשׁוּבֵנוּ הַבַּיְתָה מִבֵּית הַכְּנֶסֶת אָנוּ מְבָרְכִים בְּאַחַת מֵהַבְּרָכוֹת הָאֵלֶּה גַּם אֶת בְּנֵי הַבַּיִת.

— מָה עָשִׂינוּ מִכְּעוֹד יוֹם בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה?

— מִכְּעוֹד יוֹם בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה שָׁלַחְנוּ לְכָל מַכָּרֵינוּ וּקְרוֹבֵינוּ מִכְתְּבֵי בְּרָכָה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁבָּהֶם נִבְרָכֵם, כִּי יִכָּתְבוּ וְיֵחָתְמוּ לְשָׁנָה טוֹבָה, לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם.

— מַדּוּעַ טוֹבְלִים אֶת פְּרוּסַת „הַמּוֹצִיא" וְגַם חֲתִיכַת תַּפּוּחַ מָתוֹק בִּדְבַשׁ בִּסְעֻדַּת לֵיל רֹאשׁ הַשָּׁנָה?

— טוֹבְלִים אֶת פְּרוּסַת „הַמּוֹצִיא" וְגַם חֲתִיכַת תַּפּוּחַ מָתוֹק בִּדְבַשׁ בִּסְעֻדַּת לֵיל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְסִימָן, שֶׁתְּהֵא הַשָּׁנָה הַבָּאָה שָׁנָה טוֹבָה וּמְתוּקָה.

— מָה אוֹמְרִים לְאַחַר שֶׁאָכְלוּ כַּזַּיִת מִפְּרוּסַת „הַמּוֹצִיא" אוֹ מֵחֲתִיכַת הַתַּפּוּחַ הַמָּתוֹק שֶׁטָּבְלוּ בִּדְבַשׁ?

— לְאַחַר שֶׁאָכְלוּ כַּזַּיִת מִפְּרוּסַת „הַמּוֹצִיא" אוֹ מֵחֲתִיכַת הַתַּפּוּחַ שֶׁטָּבְלוּ בִּדְבַשׁ אוֹמְרִים: „יְהִי רָצוֹן שֶׁתְּחַדֵּשׁ עָלֵינוּ שָׁנָה טוֹבָה וּמְתוּקָה".

— מָה נִמְצָא עַל הַשֻּׁלְחָן בְּלֵיל שֵׁנִי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בִּשְׁעַת הַקִּדּוּשׁ?

— בְּלֵיל שֵׁנִי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בִּשְׁעַת הַקִּדּוּשׁ נִמְצָא עַל הַשֻּׁלְחָן פְּרִי חָדָשׁ לְשֵׁם בִּרְכַּת „שֶׁהֶחֱיָנוּ".

— בַּמֶּה מְשַׂמְּחִים הַיְלָדִים אֶת הוֹרֵיהֶם וְהַהוֹרִים אֶת יַלְדֵיהֶם בְּלֵיל רֹאשׁ הַשָּׁנָה?

— בְּלֵיל רֹאשׁ הַשָּׁנָה מְשַׂמְּחִים הַיְלָדִים אֶת

הוֹרֵיהֶם, בְּהַגִּישָׁם לָהֶם אֶת מִכְתְּבֵי בִּרְכוֹתֵיהֶם שֶׁכָּתְבוּ בְּעֶרֶב רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְהַהוֹרִים מְשַׂמְּחִים אֶת הַיְלָדִים, בְּנָתְנָם בִּשְׂכַר זֶה מַתָּנוֹת יָפוֹת.

— מָתַי גּוֹמְרִים אֶת הַתְּפִלָּה בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בַּבֹּקֶר ?

— בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בַּבֹּקֶר גּוֹמְרִים אֶת הַתְּפִלָּה לְאַחַר צָהֳרֵי הַיּוֹם.

— מָה עוֹשִׂים לְאַחַר סְעֻדַּת הַצָּהֳרַיִם ?

— מִיָּד לְאַחַר סְעֻדַּת הַצָּהֳרַיִם שָׁבִים שֵׁנִית לְבֵית ה׳ לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת מִנְחָה.

— מַה נּוֹהֲגִים לִקְרֹא בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה קֹדֶם תְּפִלַּת הַמִּנְחָה ?

— בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה קֹדֶם תְּפִלַּת הַמִּנְחָה נוֹהֲגִים לִקְרֹא מִזְמוֹרֵי תְהִלִּים.

— מָה אָנוּ רוֹאִים בָּרְחוֹב לְאַחַר תְּפִלַּת מִנְחָה בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה ?

— לְאַחַר תְּפִלַּת מִנְחָה בְּיוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אָנוּ רוֹאִים יְהוּדִים הוֹלְכִים אֶל הַנָּהָר.

— לְשֵׁם מָה הֵם הוֹלְכִים אֶל הַנָּהָר ?

— הֵם הוֹלְכִים אֶל הַנָּהָר לְשֵׁם תְּפִלַּת „תַּשְׁלִיךְ״, שֶׁמִּתְפַּלְּלִים עַל שְׂפָתוֹ.

— מָה הוּא עִנְיַן „תַּשְׁלִיךְ״ ?

— עִנְיַן „תַּשְׁלִיךְ״ הוּא, כִּי נִתֵּן אֶת לִבֵּנוּ לְהַשְׁלִיךְ

אֶת חַטֹּאתֵינוּ עַל שֵׁם הַכָּתוּב „וְתַשְׁלִיךְ בִּמְצוּלוֹת יָם כָּל חַטֹּאתָם".

— הֲגַם בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי הוֹלְכִים אֶל הַנָּהָר לְשֵׁם תְּפִלַּת „תַּשְׁלִיךְ" ?

— לֹא, בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי אֵין הוֹלְכִים אֶל הַנָּהָר לְשֵׁם תְּפִלַּת „תַּשְׁלִיךְ" מִלְּבַד אִם חָל יוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בַּשַּׁבָּת.

עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְשׁוּבָה.

— כַּמָּה יָמִים הֵם מִיּוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה עַד לְאַחַר יוֹם כִּפּוּר ?

— מִיּוֹם רִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה עַד לְאַחַר יוֹם כִּפּוּר עֲשָׂרָה יָמִים.

— אֵיךְ נִקְרָאִים עֲשֶׂרֶת הַיָּמִים הָאֵלֶּה ?

— עֲשֶׂרֶת הַיָּמִים הָאֵלֶּה נִקְרָאִים: עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְשׁוּבָה.

— עַל שׁוּם מָה הֵם נִקְרָאִים כָּךְ ?

— הֵם נִקְרָאִים כָּךְ עַל שׁוּם שֶׁיָּמִים אֵלֶּה מְיוּחָדִים לִתְשׁוּבָה. בְּיָמִים אֵלֶּה צָרִיךְ כָּל אָדָם לָשׁוּב מִמַּעֲשָׂיו הָרָעִים וּמְחֻיָּב לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לִפְנֵי ה' יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ קֹדֶם בֹּא יוֹם הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא, יוֹם הַכִּפּוּרִים.

צוֹם גְּדַלְיָה.

— אֵיךְ קוֹרְאִים לַיּוֹם שֶׁמְּמָחֳרַת רֹאשׁ הַשָּׁנָה, הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְחֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי?

— לַיּוֹם הַזֶּה קוֹרְאִים: צוֹם גְּדַלְיָה.

— מִי הָיָה גְּדַלְיָה?

— גְּדַלְיָה הוּא הָאִישׁ שֶׁהִפְקִידוֹ מֶלֶךְ בָּבֶל לְרֹאשׁ עַל שְׁאֵרִית הַפְּלֵיטָה, שֶׁנִּשְׁאֲרָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְאַחַר חָרְבַּן הַבַּיִת הָרִאשׁוֹן.

— מֶה הָיָה בְּסוֹפוֹ?

— בְּסוֹפוֹ הָיָה, כִּי קָם עָלָיו אִישׁ אֶחָד, יִשְׁמָעֵאל בֶּן נְתַנְיָה שְׁמוֹ, וְהָרַג אוֹתוֹ.

— לָמָּה נִקְבַּע יוֹם הֲרִיגַת גְּדַלְיָה לְיוֹם צוֹם?

— יוֹם הֲרִיגַת גְּדַלְיָה נִקְבַּע לְיוֹם צוֹם, כִּי עַל יְדֵי הֲרִיגַת גְּדַלְיָה נֶהֶרְגוּ אֲלָפִים וְעוֹד מְעַט "וְנִכְבְּתָה גַחֶלֶת יִשְׂרָאֵל הַנִּשְׁאֶרֶת".

— אֵיךְ קוֹרְאִים לַשַּׁבָּת שֶׁבַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְשׁוּבָה?

— לַשַּׁבָּת שֶׁבַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְשׁוּבָה קוֹרְאִים: "שַׁבַּת שׁוּבָה" עַל שֵׁם הַתְחָלַת הַהַפְטָרָה בַּתֵּבוֹת: "שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל".

יוֹם כִּפּוּר.

— בְּאֵיזֶה יוֹם יוֹם כִּפּוּר?

— הַיּוֹם הָעֲשִׂירִי לְחֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי הוּא יוֹם כִּפּוּר.

— מַדּוּעַ נִקְרָא הַיּוֹם הָעֲשִׂירִי לְחֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי בְּשֵׁם „יוֹם כִּפּוּר"?

— הַיּוֹם הָעֲשִׂירִי לְחֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי נִקְרָא בְּשֵׁם: „יוֹם כִּפּוּר", כִּי בְּיוֹם זֶה יְכַפֵּר ה' עָלֵינוּ לְטַהֵר אוֹתָנוּ מִכָּל חַטֹּאתֵנוּ.

— אֵיךְ נִקְרָאִים יְמֵי „רֹאשׁ הַשָּׁנָה" וְ„יוֹם כִּפּוּר"?

— יְמֵי „רֹאשׁ הַשָּׁנָה" וְ„יוֹם כִּפּוּר" נִקְרָאִים בְּשֵׁם „יָמִים נוֹרָאִים".

— מַדּוּעַ יְמֵי „רֹאשׁ הַשָּׁנָה" וְ„יוֹם כִּפּוּר" אֵינָם נִקְרָאִים בְּשֵׁם: „יָמִים טוֹבִים" כְּיֶתֶר הַחַגִּים שֶׁבַּשָּׁנָה?

— יְמֵי „רֹאשׁ הַשָּׁנָה" וְ„יוֹם כִּפּוּר" אֵינָם נִקְרָאִים בְּשֵׁם „יָמִים טוֹבִים" כִּי אִם בְּשֵׁם: „יָמִים נוֹרָאִים", כִּי יָמִים אֵלֶּה נוֹרָאִים הֵם לָנוּ.

— אֵיךְ קוֹרְאִים לְלֵיל יוֹם כִּפּוּר?

— לְלֵיל יוֹם כִּפּוּר קוֹרְאִים לֵיל „כָּל נִדְרֵי" עַל שֵׁם הַתְּפִלָּה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל אוֹתוֹ לַיִל.

— מָה עוֹשִׂים הַגְּדוֹלִים בְּיוֹם כִּפּוּר?

— בְּיוֹם כִּפּוּר הַגְּדוֹלִים צָמִים וּמְעַנִּים אֶת נַפְשָׁם

מֵעֶרֶב עַד עֶרֶב. אֵינָם אֹכְלִים וְאֵינָם שׁוֹתִים מְאוּמָה.

— הֲגַם הַקְּטַנִּים צָמִים?

— הַקְּטַנִּים, טֶרֶם נִמְלְאוּ לָהֶם שְׁלֹשׁ-עֶשְׂרֵה שָׁנָה, אֵינָם חַיָּבִים לְעַנּוֹת אֶת נַפְשָׁם.

— בְּאֵיזֶה מָקוֹם נִמְצָאִים הוֹרֵיכֶם בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַיּוֹם בְּיוֹם כִּפּוּר?

— בְּיוֹם כִּפּוּר נִמְצָאִים הוֹרֵינוּ כָּל הַיּוֹם בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אֲשֶׁר בּוֹ מִתְפַּלְּלִים עַד שְׁקִיעַת הַחַמָּה.

— מַה מַּרְאֵה רְחוֹבוֹת הֶעָרִים, שֶׁבָּהֶן יוֹשְׁבִים יְהוּדִים רַבִּים, לְעֵת עֶרֶב בְּיוֹם כִּפּוּר?

— מַרְאֵה רְחוֹבוֹת הֶעָרִים, שֶׁבָּהֶן יוֹשְׁבִים יְהוּדִים רַבִּים, בְּעֶרֶב יוֹם כִּפּוּר לְעֵת עֶרֶב הוּא כָּזֶה: בָּרְחוֹבוֹת שׂוֹרֶרֶת דְּמָמָה, חֲנֻיּוֹת הַיְּהוּדִים סְגוּרוֹת, אֲנָשִׁים, נְעוּלֵי סַנְדָּלִים, הוֹלְכִים וּמְמַהֲרִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת.

— מַה מַּרְאֵה בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּלֵיל יוֹם כִּפּוּר?

— מַרְאֵה בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּלֵיל יוֹם כִּפּוּר הוּא כָּזֶה: בֵּית הַכְּנֶסֶת מָלֵא אֲנָשִׁים, לְבוּשֵׁי לְבָנִים, עֲטוּפֵי טַלִּיתוֹת וַחֲלוּצֵי נַעַל, מִפֶּה לָפֶה. כֻּלָּם מִתְפַּלְּלִים בְּכַוָּנָה וּבְקוֹל בּוֹכִים מִתּוֹךְ מַחֲזוֹרֵיהֶם וּמִתְאַחֲדִים בִּתְפִלּוֹתֵיהֶם עִם אַלְפֵי רִבְבוֹת יְהוּדִים, הַמִּתְפַּלְּלִים גַּם הֵם בְּאוֹתָהּ שָׁעָה בְּאַלְפֵי בָּתֵּי כְנֵסִיּוֹת שֶׁבְּכָל אַרְבַּע כַּנְפוֹת הָאָרֶץ.

— מַדּוּעַ מִתְחַלְּקוֹת תְּפִלּוֹת יוֹם כִּפּוּר בֵּין חַזָּנִים אֲחֵרִים?

— תְּפִלּוֹת יוֹם כִּפּוּר מִתְחַלְּקוֹת בֵּין חַזָּנִים אֲחֵרִים, כִּי כָל אַחַת מֵהַתְּפִלּוֹת נִמְשֶׁכֶת שָׁעוֹת אֲחָדוֹת וּמַתִּישָׁה אֶת כֹּחוֹ שֶׁל שְׁלִיחַ הַצִּבּוּר. עַל כֵּן מִתְפַּלֵּל חַזָּן אֶחָד שַׁחֲרִית, הַשֵּׁנִי - מוּסָף, הַשְּׁלִישִׁי - מִנְחָה וְהָרְבִיעִי – נְעִילָה.

— מֶה הָיָה עוֹשֶׂה הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בְּיוֹם כִּפּוּר בַּזְּמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם?

— בַּזְּמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם בְּיוֹם כִּפּוּר הָיָה הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל נִכְנָס לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים, מְקוֹם אָסוּר הָיָה לוֹ לְהִכָּנֵס שָׁם בְּכָל הַשָּׁנָה וְהָיָה עוֹבֵד אֶת עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ.

— אֵיזוֹ תְּפִלָּה נִמְשֶׁכֶת בְּיוֹם כִּפּוּר עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים?

— הַתְּפִלָּה, הַנִּמְשֶׁכֶת בְּיוֹם כִּפּוּר עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים, זֹאת הִיא תְּפִלַּת „נְעִילָה".

— מָה עוֹשִׂים לְאַחַר תְּפִלַּת „נְעִילָה"?

— לְאַחַר תְּפִלַּת „נְעִילָה" תּוֹקְעִים תְּקִיעָה אַחַת בַּשּׁוֹפָר וּמִתְפַּלְּלִים תְּפִלַּת עַרְבִית.

— וּמָה עוֹשִׂים אַחַר הַתְּפִלָּה בַּחֲצַר בֵּית הַתְּפִלָּה?

— אַחַר הַתְּפִלָּה בַּחֲצַר בֵּית הַתְּפִלָּה מְקַדְּשִׁים אֶת הַלְּבָנָה.

— אֵיזֶה מִנְהָג נוֹהֲגִים לְאַחַר הָאֲכִילָה וְהַשְּׁתִיָּה בְּמוֹצָאֵי יוֹם כִּפּוּר ?

— בְּמוֹצָאֵי יוֹם כִּפּוּר לְאַחַר הָאֲכִילָה וְהַשְּׁתִיָּה יֵשׁ נוֹהֲגִים לִתְקוֹעַ יָתֵד בָּאָרֶץ לְשֵׁם הַתְחָלַת בִּנְיַן הַסֻּכָּה.

סֻכּוֹת.

— אֵיזֶה יוֹם טוֹב לָנוּ בַּיּוֹם הַחֲמִשָּׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי?

— בַּיּוֹם הַחֲמִשָּׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי חַג הַסֻּכּוֹת.

— מִי מִכֶּם יוֹדֵעַ לְסַפֵּר עַל דְּבַר הֶחָג הַזֶּה?

— אֲנִי יוֹדֵעַ: כְּשֶׁנָּדְדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר, הָיוּ עוֹשִׂים לָהֶם בְּכָל מָקוֹם, מְקוֹם חֲנוֹתָם, סֻכּוֹת לָשֶׁבֶת בָּהֶן. לְזֵכֶר הַסֻּכּוֹת הָאֵלֶּה אָנוּ חוֹגְגִים בְּכָל שָׁנָה אֶת חַג הַסֻּכּוֹת וְיוֹשְׁבִים בַּסֻּכּוֹת שִׁבְעַת יָמִים לְפִי דִבְרֵי הַכָּתוּב: „בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים".

— מַדּוּעַ נִקְרָא חַג הַסֻּכּוֹת גַּם בְּשֵׁם: „חַג הָאָסִיף" וּבְשֵׁם: „זְמַן שִׂמְחָתֵנוּ" ?

— חַג הַסֻּכּוֹת נִקְרָא בְּשֵׁם: „חַג הָאָסִיף" עַל שֵׁם אֹסֶף תְּבוּאַת־הָאָרֶץ, אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִן הַשָּׂדֶה וְהַכֶּרֶם הַגֹּרְנָה בְּצֵאת הַשָּׁנָה וְהִגָּמְרוּ קֹדֶם לְחַג זֶה.

וְהַשֵּׁם: „זְמַן שִׂמְחָתֵנוּ", כִּי יְמֵי חַג הַסֻּכּוֹת הָיוּ יְמֵי שִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן.

— אֵיזוֹ מִצְווֹת, שֶׁהֵן מֵעִנְיַן הֶחָג, אָנוּ מְקַיְּמִים בְּחַג הַסֻּכּוֹת?

— בְּחַג הַסֻּכּוֹת אָנוּ מְקַיְּמִים מִצְווֹת אֵלוּ, שֶׁהֵן מֵעִנְיַן הֶחָג: יְשִׁיבָה בַּסֻּכָּה וּנְטִילַת אֶתְרוֹג וְלוּלָב.

— מִי מִכֶּם יֵדַע לְסַפֵּר לִי דְּבַר־מָה עַל אוֹדוֹת בִּנְיַן הַסֻּכּוֹת וְהִשְׁתַּתְּפוּת הַיְלָדִים בַּעֲבוֹדָה זוֹ?

— אֲנִי אֵדַע: יֵשׁ בּוֹנִים אֶת הַסֻּכָּה בֶּחָצֵר וְיֵשׁ עוֹשִׂים אוֹתָהּ עַל הַמַּעֲקֶה שֶׁל בֵּיתָם. אֶת גַּג הַסֻּכָּה מְסַכְּכִים בִּסְכָךְ. בְּעֶרֶב סֻכּוֹת עוֹסְקִים הַיְלָדִים בְּקִשּׁוּט הַסֻּכָּה, תּוֹלִים מַרְבַדִּים עַל גַּבֵּי הַדְּפָנוֹת וּתְמוּנוֹת שׁוֹנוֹת מֵחַיֵּי הַיְּהוּדִים. עַל גַּבָּן הֵם גַּם רוֹשְׁמִים שְׁמוֹתֵיהֶם שֶׁל אַבְרָהָם, יִצְחָק, יַעֲקֹב, יוֹסֵף, מֹשֶׁה, אַהֲרֹן וְדָוִד. בַּסְּכָךְ לְמַעְלָה הֵם תּוֹלִים זֵרֵי פְּרָחִים יָפִים אוֹ תַּפּוּחִים אֲדֻמִּים וְגַם צַעֲצוּעֵי נְיָר.

— תָּאֵר לִי אֶת מַרְאֵה הַסֻּכָּה בְּלֵיל הָרִאשׁוֹן.

— אֲתָאֵר: בְּשׁוּב אַבָּא מִבֵּית הַכְּנֶסֶת, הוֹלְכִים כָּל בְּנֵי הַבַּיִת אֶל הַסֻּכָּה לִסְעֹד אֶת הַסְּעֻדָּה. הַיְשִׁיבָה בַּסֻּכָּה נְעִימָה. נֵרוֹת רַבִּים דּוֹלְקִים. הָאָב מְקַדֵּשׁ עַל הַיַּיִן וּמַטְעִים אֶת הַבְּרָכָה: „לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה". בָּאִים גַּם אוֹרְחִים לְקַיֵּם מִצְוַת: „לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה". לִפְנֵי

הַסְעֻדָּה קוֹרְאִים „אוּשְׁפִּיזִין“, זוּ תְּפִלַּת הַזְּמָנָה שֶׁאֲנַחְנוּ מְזַמְּנִים בָּהּ אֶחָד מִשִּׁבְעַת אֲבוֹתֵינוּ וּגְדוֹלֵינוּ: אַבְרָהָם, יִצְחָק, יַעֲקֹב, יוֹסֵף, מֹשֶׁה, אַהֲרוֹן וְדָוִד בְּתוֹר אוּשְׁפִּיזָה, אוֹרֵחַ, לִסְעֻדָּתֵנוּ.

— מָה אַתֶּם יוֹדְעִים עַל דְּבַר אַרְבַּעַת הַמִּינִים: לוּלָב, אֶתְרוֹג, הֲדַסִּים וַעֲרָבוֹת?

— בְּכָל שִׁבְעַת יְמֵי חַג הַסֻּכּוֹת, חוּץ מִשַּׁבָּת, מְבִיאִים בְּכָל בֹּקֶר אֶת הַלּוּלָב, אֲשֶׁר בּוֹ אֲגוּדִים הֲדַסִּים וַעֲרָבוֹת, וְאֶת הָאֶתְרוֹג, הַמּוּנָח בְּקוּפְסָה, אֶל בֵּית הַכְּנֶסֶת. בִּשְׁעַת קְרִיאַת הַהַלֵּל מְנַעַנְעִים אֶת הַלּוּלָב וְאֶת הָאֶתְרוֹג. וּבִשְׁעַת תְּפִלַּת „הוֹשַׁעְנָא“ מַקִּיפִים בָּהֶם אֶת הַבִּימָה.

— אֵיזוֹ הִיא מִצְוַת הַתּוֹרָה עַל דְּבַר אַרְבַּעַת הַמִּינִים?

— מִצְוַת הַתּוֹרָה הִיא „וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר, כַּפּוֹת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ עָבֹת וְעַרְבֵי נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים“.

— לְאֵיזֶה „פְּרִי עֵץ הָדָר“, „כַּפּוֹת תְּמָרִים“, „עֲנַף עֵץ עָבֹת“ וְ„עַרְבֵי נָחַל“ מְכַוֶּנֶת הַתּוֹרָה?

— „פְּרִי עֵץ הָדָר“ – הַתּוֹרָה מְכַוֶּנֶת לְאֶתְרֹג, „כַּפּוֹת תְּמָרִים“ הֵן לוּלָב, „עֲנַף עֵץ עָבֹת“ אֵלֶּה הֵם הֲדַסִּים, וְ„עַרְבֵי־נָחַל“ אֵלֶּה הֵן עֲרָבוֹת.

— אֵיךְ קוֹרְאִים לַחֲמֵשֶׁת הַיָּמִים שֶׁבֵּין יְמֵי הֶחָג הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל סֻכּוֹת וּשְׁמִינִי עֲצֶרֶת?

— לַחֲמֵשֶׁת הַיָּמִים שֶׁבֵּין יְמֵי הֶחָג הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל סֻכּוֹת וּשְׁמִינִי עֲצֶרֶת קוֹרְאִים יְמֵי חוֹל הַמּוֹעֵד.

— מָתַי נוֹטְלִים אֶת הַלּוּלָב בַּפַּעַם הָאַחֲרוֹנָה?

— בַּפַּעַם הָאַחֲרוֹנָה נוֹטְלִים אֶת הַלּוּלָב בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לְחַג הַסֻּכּוֹת, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם: "הוֹשַׁעְנָא רַבָּה".

— מַה זֹּאת הוֹשַׁעְנָא רַבָּה?

— "הוֹשַׁעְנָא רַבָּה" זֶהוּ הַיּוֹם הַחֲמִישִׁי שֶׁל חוֹל הַמּוֹעֵד סֻכּוֹת, אֲשֶׁר בּוֹ נִגְמָר דִּינוֹ שֶׁל אָדָם וּבוֹ כָּל אֶחָד צָרִיךְ לִישׁוּעָה רַבָּה, יְשׁוּעַת ה'.

— לָמָּה חוֹבְטִים לְאַחַר שֶׁבַע הַהַקָּפוֹת בְּהוֹשַׁעְנָא רַבָּה אֶת אֲגֻדַּת הָעֲרָבוֹת, הַנִּקְרָאָה בְּשֵׁם: "הוֹשַׁעְנוֹת"?

— חוֹבְטִים בְּהוֹשַׁעְנָא רַבָּה אֶת אֲגֻדַּת הָעֲרָבוֹת, הַנִּקְרָאָה בְּשֵׁם: "הוֹשַׁעְנוֹת", ג' פְּעָמִים בָּרִצְפָּה לְזִכָּרוֹן חֲבָטַת הָעֲרָבוֹת עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ לְאוֹת שִׂמְחָה.

— מָה הֵם הַיָּמִים שֶׁלְּאַחַר הוֹשַׁעְנָא רַבָּה?

— הַיָּמִים שֶׁלְּאַחַר הוֹשַׁעְנָא רַבָּה הֵם שְׁמִינִי עֲצֶרֶת וְשִׂמְחַת תּוֹרָה.

— מָה אַתֶּם יוֹדְעִים עַל דְּבַר שְׁמִינִי עֲצֶרֶת?

— בִּשְׁמִינִי עֲצֶרֶת מִתְפַּלְּלִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת תְּפִלַּת גֶּשֶׁם וּמִן תְּפִלַּת מוּסָף וְאֵילָךְ מוֹסִיפִים בִּ״שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה״ ״מַשִּׁיב הָרוּחַ״. בְּיוֹם זֶה נִכְנָסִים בַּפַּעַם הָאַחֲרוֹנָה לַסֻּכָּה, אֶלָּא אֵין מְבָרְכִים עוֹד בִּרְכַּת ״לֵישֵׁב בַּסֻּכָּה״.

— מַה זֹּאת שִׂמְחַת תּוֹרָה?

— זֹאת הִיא שִׂמְחָה בַּתּוֹרָה, כִּי בַּיּוֹם הַזֶּה מְסַיְּמִים קְרִיאַת הַתּוֹרָה בְּפָרָשַׁת ״וְזֹאת הַבְּרָכָה״ וּפוֹתְחִים בָּהּ בִּקְרִיאַת פָּרָשַׁת ״בְּרֵאשִׁית״.

— מִי הוּא זֶה חֲתַן-תּוֹרָה?

חֲתַן תּוֹרָה הֲרֵי זֶה הָאִישׁ הָעוֹלֶה לַתּוֹרָה לְסִיּוּמָהּ.

— וּמִי הוּא זֶה חֲתַן-בְּרֵאשִׁית?

— חֲתַן-בְּרֵאשִׁית הֲרֵי זֶה הָאִישׁ הָעוֹלֶה לַתּוֹרָה וּפוֹתֵחַ בָּהּ.

— מִי הֵם עַל פִּי רֹב חֲתַן-תּוֹרָה וַחֲתַן-בְּרֵאשִׁית?

— חֲתַן תּוֹרָה הֲרֵי הוּא עַל פִּי רֹב רַב הַקְּהִלָּה וַחֲתַן בְּרֵאשִׁית - אֶחָד מֵרָאשֵׁי הַקְּהִלָּה.

— מָה עוֹשִׂים הַיְלָדִים בְּלֵיל שִׂמְחַת-תּוֹרָה?

— בְּלֵיל שִׂמְחַת-תּוֹרָה הוֹלְכִים הַיְלָדִים אֶל

בֵּית הַכְּנֶסֶת וּבְיָדָם דְּגָלִים, אֲשֶׁר עֲלֵיהֶם מְצֻיָּרוֹת תְּמוּנוֹת וּכְתוּבוֹת בְּאוֹתִיּוֹת גְּדוֹלוֹת הַמִּלִּים: „שִׂישׂוּ וְשִׂמְחוּ בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה".

— מַה מַּרְאֵה בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּלֵיל שִׂמְחַת־תּוֹרָה?

— בֵּית הַכְּנֶסֶת מוּאָר אוֹר רָב. הַגְּדוֹלִים, וְסִפְרֵי־תוֹרָה בִּידֵיהֶם, מַקִּיפִים אֶת הַבִּימָה. בְּרֹאשָׁם הוֹלֵךְ הַחַזָּן וּמְזַמֵּר: „אָנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָּא". הַרְבֵּה אֲנָשִׁים וּנְעָרִים עוֹמְדִים מִסָּבִיב וְנוֹשְׁקִים אֶת סִפְרֵי הַתּוֹרָה, הַנְּשׂוּאִים בִּידֵי הַמַּקִּיפִים. הַיְלָדִים הוֹלְכִים אַחֲרֵיהֶם עִם דִּגְלֵיהֶם בְּשׁוּרָה זֶה אַחַר זֶה וְשָׁרִים בְּקוֹל רָם: „שִׂישׂוּ וְשִׂמְחָה בְּשִׂמְחַת תּוֹרָה" וְ„אָנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָא". לְאַחַר הַהַקָּפוֹת קוֹרְאִים בַּתּוֹרָה, וְאַף נְעָרִים קְטַנִּים, שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ עֲדַיִן לְ„בַר מִצְוָה", עוֹלִים הַפַּעַם לַתּוֹרָה.

— אֵיזוֹ בְּרָכוֹת מְבָרְכִים, כְּשֶׁעוֹלִים לַתּוֹרָה?

— כְּשֶׁעוֹלִים לַתּוֹרָה, מְבָרְכִים לִפְנֵי הַקְּרִיאָה אֶת הַבְּרָכָה: „ב' א' ה' אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ בָּרוּךְ אַתָּה ה' נוֹתֵן הַתּוֹרָה". וּלְאַחַר הַקְּרִיאָה מְבָרְכִים: „אֲשֶׁר נָתַן לָנוּ תּוֹרַת אֱמֶת וְחַיֵּי עוֹלָם נָטַע בְּתוֹכֵנוּ".

חֲנֻכָּה.

— אֵיזֶה חַג אָנוּ חוֹגְגִים בְּחֹדֶשׁ כִּסְלֵו?

— בְּחֹדֶשׁ כִּסְלֵו מִיּוֹם הָעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה בּוֹ אָנוּ חוֹגְגִים אֶת שְׁמוֹנַת יְמֵי הַחֲנֻכָּה.

— סַפְּרוּ לִי אֶת תֹּכֶן הֶחָג.

— לִפְנֵי הַרְבֵּה מֵאוֹת שָׁנָה הַיְהוּדִים יָשְׁבוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קַיָּם. בָּאוּ יְוָנִים גִּבּוֹרִים וַחֲזָקִים לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַיַּחְפְּצוּ לְטַמֵּא אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. רַבּוֹת סָבְלוּ הַיְהוּדִים תַּחַת מֶמְשֶׁלֶת הַיְוָנִים. אַנְטִיוֹכוֹס, מֶלֶךְ יָוָן, הִגְדִּיל אֶת הָרָעָה מִכָּל הַמְּלָכִים אֲשֶׁר לְפָנָיו: הוּא שָׁלַל מֵהֵיכַל ה׳ אֶת כָּל כֵּלָיו וַיְטַמְּאֵהוּ וַיִּגְזֹר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִבְגֹּד בְּתוֹרַת מֹשֶׁה, לְחַלֵּל קְדוּשַּׁת הַשַּׁבָּת וּלְבִלְתִּי לָמוּל אֶת בְּנֵיהֶם בְּחֶפְצוֹ שֶׁאֲבוֹתֵינוּ יִתְיַוְּנוּ וְיִהְיוּ לִיוָנִים. וְכָל אִישׁ, אֲשֶׁר לֹא שָׁמַע בְּקוֹל הַמֶּלֶךְ, הוּמָת.

— מִי הִצִּיל אֶת אֲבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם?

— בַּיָּמִים הָהֵם קָמוּ מַתִּתְיָהוּ הַזָּקֵן וַחֲמֵשֶׁת בָּנָיו הַגִּבּוֹרִים, אֲשֶׁר בָּטְחוּ בַּה׳ וְלֹא חַתּוּ מִפְּנֵי כֹל, קָמוּ וְעָשׂוּ מִלְחָמָה בְּשׂוֹנְאֵינוּ. וַיּוֹשַׁע ה׳ בְּיָדָם, וַיִּמְסֹר רַבִּים בְּיַד מְעַטִּים וְגִבּוֹרִים בְּיַד חַלָּשִׁים, עַד אֲשֶׁר גֹּרְשׁוּ הַיְוָנִים הָרְשָׁעִים מִן הָאָרֶץ.

— מַה שְּׁמוֹ שֶׁל הַגִּבּוֹר שֶׁעָמַד בְּרֹאשׁ חֵיל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ?

— בְּרֹאשׁ חֵיל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עָמַד אָז יְהוּדָה הַמַּכַּבִּי.

— מֶה עָשׂוּ לְאַחַר מַפַּלְתָּם שֶׁל הַיְּוָנִים ?

— לְאַחַר מַפַּלְתָּם שֶׁל הַיְּוָנִים פָּתְחוּ דַלְתוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְהַכּוֹהֲנִים טִהֲרוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת כָּל כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ.

— בְּאֵיזֶה יוֹם חָנְכוּ אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ ?

— אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ חָנְכוּ בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַהוּא, אֲשֶׁר בּוֹ טִמְּאוּהוּ הַיְּוָנִים שָׁלשׁ שָׁנִים לִפְנֵי זֶה, בַּיּוֹם הָעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה לְחֹדֶשׁ כִּסְלֵו.

— אֵיזֶה נֵס נַעֲשָׂה אָז ?

— אָז נַעֲשָׂה נֵס גָּדוֹל : נִמְצָא פַּךְ שֶׁמֶן קָטָן, הֶחָתוּם בְּחוֹתָמוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל. בְּפַךְ זֶה לֹא הָיָה שֶׁמֶן אֶלָּא לְהַדְלִיק יוֹם אֶחָד בִּלְבָד. וְהִנֵּה הִדְלִיקוּ מִמֶּנּוּ שְׁמֹנָה יָמִים.

— מַה תִּקְּנוּ חֲכָמִים שֶׁבְּאוֹתוֹ דוֹר ?

— הַחֲכָמִים שֶׁבְּאוֹתוֹ דוֹר תִּקְּנוּ, שֶׁיִּהְיוּ שְׁמֹנַת יָמִים אֵלוּ, הַמַּתְחִילִים מִיּוֹם הַחֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים לְחֹדֶשׁ כִּסְלֵו, יְמֵי שִׂמְחָה וְהַלֵּל וְגַם תִּקְּנוּ, שֶׁבְּכָל לַיְלָה וָלַיְלָה בִּשְׁמֹנַת הַלֵּילוֹת יַדְלִיקוּ נֵרוֹת עַל פֶּתַח הַבַּיִת אוֹ אֶדֶן הַחַלּוֹן לְשֵׁם פִּרְסוּם הַנֵּס שֶׁהִתְרַחֵשׁ אָז.

— לָמָּה נִקְרָאִים שְׁמֹנַת יָמִים אֵלּוּ יְמֵי חֲנֻכָּה ?

— שְׁמֹנַת יָמִים אֵלּוּ נִקְרָאִים: „יְמֵי חֲנֻכָּה" מִפְּנֵי שְׁנֵי טְעָמִים: א) בְּיוֹם כ"ה לְחֹדֶשׁ כִּסְלֵו חָנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאוֹיְבֵיהֶם וְאַף הַמִּלָּה „חֲנֻכָּה" מְעִידָה עַל זֶה: חָנוּ כ"ה, ב) בְּיָמִים אֵלּוּ חָנְכוּ הַבַּיִת שֶׁהַצּוֹרְרִים טִמְּאוּהוּ.

— מַדּוּעַ יִשְׂמְחוּ הַיְלָדִים בַּחֲנֻכָּה ?

— הַיְלָדִים יִשְׂמְחוּ בַּחֲנֻכָּה, עַל אֲשֶׁר יְקַבְּלוּ מִידֵי הוֹרֵיהֶם דְּמֵי חֲנֻכָּה.

— אֵיזוֹ תְּפִלָּה מוֹסִיפִים בִּ„שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה" וּבְ„בִרְכַּת הַמָּזוֹן" בַּחֲנֻכָּה ?

— בַּחֲנֻכָּה מוֹסִיפִים בִּ„שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה" וּבְ„בִרְכַּת הַמָּזוֹן" תְּפִלַּת „עַל הַנִּסִּים" וּמִלְּבַד זֶה קוֹרְאִים „הַלֵּל".

— סַפְּרוּ לִי דְּבַר מָה עַל אֹדוֹת הַדְלָקַת הַנֵּרוֹת ?

— מְנוֹרַת הַחֲנֻכָּה עוֹמֶדֶת כְּבָר מוּכָנָה עַל אֶדֶן הַחַלּוֹן מִבְּעוֹד יוֹם. בְּהַגִּיעַ הָעֶרֶב נִתְאַסֵּף עַל יַד הַחַלּוֹן לִשְׁמוֹעַ בַּבְּרָכָה וְלִרְאוֹת בְּהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת. אַבָּא עוֹד לֹא שָׁב מִתְּפִלַּת עַרְבִית, וַאֲנַחְנוּ הַקְּטַנִּים מִתְפַּלְּלִים בְּלִבֵּנוּ שֶׁיָּשׁוּב אַבָּא מַהֵר וְיַדְלִיק נֵרוֹת שֶׁל חֲנֻכָּה. סוֹף סוֹף הִגִּיעַ הָרֶגַע הַמְקֻוֶּה. אַבָּא שָׁב. נִגַּשׁ אֶל הַחַלּוֹן, מְבָרֵךְ בַּנִּגּוּן הַיָּדוּעַ „לְהַדְלִיק

נֵר שֶׁל חֲנֻכָּה" וּמַדְלִיק אֶת הַנֵּר הָרִאשׁוֹן בַּ„שַּׁמָּשׁ" שֶׁבְּיָדוֹ. אַחֲרֵי־כֵן מְזַמְּרִים כָּל בְּנֵי הַבַּיִת בְּקוֹל רָם: „מָעוֹז צוּר יְשׁוּעָתִי". וַאֲנַחְנוּ הַקְּטַנִּים נִשְׁאָרִים עוֹמְדִים עַל מְקוֹמֵנוּ וּמִסְתַּכְּלִים בְּעֹנֶג בַּנֵּרוֹת הַדּוֹלְקִים.

עֲשָׂרָה בְּטֵבֵת.

— מַדּוּעַ עֲשָׂרָה בְּטֵבֵת יוֹם צוֹם לָנוּ?

— עֲשָׂרָה בְּטֵבֵת יוֹם צוֹם לָנוּ, כִּי בּוֹ בַּיּוֹם הֵבִיא נְבוּכַדְנֶאצַּר, מֶלֶךְ בָּבֶל, אֶת יְרוּשָׁלַיִם בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק, וּמִזֶּה הִתְחִיל הַחֻרְבָּן.

חֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּשְׁבָט.

— אֵיזֶה יוֹם בְּחֹדֶשׁ שְׁבָט הוּא מֵעֵין חַג לָנוּ?

— יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּשְׁבָט הוּא מֵעֵין חַג לָנוּ.

— בְּאֵיזֶה שֵׁם אָנוּ קוֹרְאִים לְיוֹם זֶה?

— לְיוֹם זֶה אָנוּ קוֹרְאִים בְּשֵׁם: „רֹאשׁ הַשָּׁנָה לָאִילָנוֹת".

— עַל שׁוּם מָה יוֹם זֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה לָאִילָנוֹת?

— יוֹם זֶה רֹאשׁ הַשָּׁנָה לָאִילָנוֹת, כִּי בּוֹ בַּיּוֹם

מַתְחִילִים הָעֵצִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לִצְמֹחַ, פּוֹרְחִים וּמְלַבְלְבִים וּבוֹ יַעֲמִיד ה׳ אוֹתָם בַּדִּין: מִי לִפְרִיחָה וּמִי לִכְמִישָׁה.

— כֵּיצַד נָחֹג חֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּשְׁבָט בַּגּוֹלָה?

— בַּגּוֹלָה נָחֹג חֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּשְׁבָט עַל־יְדֵי אֲכִילַת תְּאֵנִים, תְּמָרִים, צִמּוּקִים וֶאֱגוֹזִים וּשְׁאָר פֵּרוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

— כֵּיצַד יָחֹגּוּ יַלְדֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יוֹם זֶה?

— יַלְדֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל יָחֹגּוּ יוֹם זֶה, בִּשְׁתֹל כָּל אֶחָד בְּעַצְמוֹ עֵץ זַיִת.

תַּעֲנִית אֶסְתֵּר וּפוּרִים.

— מַדּוּעַ צָמִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּיוֹם הַשְּׁלשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְאֶת הַיּוֹם הָאַרְבָּעָה עָשָׂר בּוֹ עוֹשִׂים לְיוֹם מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה.

— לִפְנֵי שָׁנִים רַבּוֹת יָשְׁבוּ הַיְּהוּדִים בְּפָרַס. לְמֶלֶךְ פָּרַס וּשְׁמוֹ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הָיָה שַׂר בְּשֵׁם הָמָן. הָמָן זֶה שָׂנֵא אֶת הַיְּהוּדִים וַיְבַקֵּשׁ מֵאֵת הַמֶּלֶךְ כִּי יִתֵּן לוֹ לַהֲרֹג אוֹתָם. הַמֶּלֶךְ הִרְשָׁה לוֹ. קָבַע הָמָן אֶת הַיּוֹם הַשְּׁלשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר לְיוֹם הֶרֶג בַּיְּהוּדִים. אַךְ בְּהִוָּדַע הַדָּבָר לְאֶסְתֵּר הַיְּהוּדִית אֵשֶׁת

הַמֶּלֶךְ, הִיא בִקְּשָׁה מֵאִתּוֹ, כִּי לֹא יַהֲרֹג אֶת בְּנֵי עַמָּהּ. וַיִּשְׁמַע לָהּ הַמֶּלֶךְ וַיְצַו לַיְּהוּדִים לַהֲרֹג אֶת הָמָן, אֶת בָּנָיו וְאֶת כָּל שׂוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם הַשְּׁלֹשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר וְגַם בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר בּוֹ. עַל כֵּן קָבְעוּ חַכְמֵי הַדּוֹר הַהוּא אֶת יוֹם הַשְּׁלֹשָׁה עָשָׂר בְּחֹדֶשׁ אֲדָר לְיוֹם תַּעֲנִית, זֵכֶר לַתַּעֲנִית שֶׁהִתְעַנּוּ בוֹ בַּיּוֹם בִּימֵי מָרְדְּכַי וְאֶסְתֵּר, וְאֶת יוֹם הָאַרְבָּעָה עָשָׂר בּוֹ — לְיוֹם מִשְׁתֶּה וְשִׂמְחָה.

— מַדּוּעַ נִקְרָא יוֹם הָאַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר בְּשֵׁם „פּוּרִים"?

— יוֹם הָאַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר נִקְרָא בְּשֵׁם „פּוּרִים" עַל שֵׁם הַפּוּר, הוּא הַגּוֹרָל, אֲשֶׁר הִפִּיל הָמָן מִיּוֹם לְיוֹם וּמֵחֹדֶשׁ לְחֹדֶשׁ, כְּדֵי לְכַוֵּן אֶת הַשָּׁעָה הַיּוֹתֵר מֻכְשֶׁרֶת לְהַשְׁמָדַת הַיְּהוּדִים.

— וּמַדּוּעַ נִקְרֵאת הַתַּעֲנִית בְּיוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֲדָר, אוֹתוֹ יוֹם שֶׁלִּפְנֵי פּוּרִים, בְּשֵׁם: „תַּעֲנִית אֶסְתֵּר"?

— אוֹתוֹ יוֹם־תַּעֲנִית נִקְרָא בְּשֵׁם: „תַּעֲנִית אֶסְתֵּר" זֵכֶר לְצוֹם אֶסְתֵּר, אֲשֶׁר צִוְּתָה לֹא לֶאֱכֹל וְלֹא לִשְׁתּוֹת שְׁלֹשָׁה יָמִים טֶרֶם בּוֹאָהּ אֶל הַמֶּלֶךְ. וְגַם כָּל הָעָם צָמוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לֵילוֹת. לְתַעֲנִית

אֶסְתֵּר קָבְעוּ אֶת יוֹם הַשְּׁלֹשָׁה עָשָׂר בִּלְבַד, כִּי זֶה הַיּוֹם, שֶׁבּוֹ חָפֵץ הָיָה הָמָן לַהֲרֹג וּלְהַשְׁמִיד אֶת אֲבוֹתֵינוּ.

— אֵיפֹה כְּתוּבִים כָּל הַקּוֹרוֹת הָאֵלֶּה?

— קוֹרוֹת אֵלֶּה כְּתוּבִים בִּמְגִלַּת אֶסְתֵּר.

— כַּמָּה פְּעָמִים קוֹרְאִים אֶת הַמְּגִלָּה בְּפוּרִים?

— בְּפוּרִים קוֹרְאִים אֶת הַמְּגִלָּה שְׁתֵּי פְּעָמִים: בָּעֶרֶב וּבַבֹּקֶר.

— מַה יַּעֲשׂוּ יַלְדֵי יִשְׂרָאֵל בִּשְׁעַת קְרִיאַת הַמְּגִלָּה?

— בִּשְׁעַת קְרִיאַת הַמְּגִלָּה בְּכָל פַּעַם וָפַעַם בְּהַזְכִּיר הַ"בַּעַל-קוֹרֵא" אֶת הַשֵּׁם: הָמָן, יַלְדֵי יִשְׂרָאֵל יַרְעִישׁוּ בְּרַעֲשָׁנִים לְשֵׁם נְקָמָה בְּהָמָן הָרָשָׁע.

— לְאֵיזֶה זֵכֶר שׁוֹקְלִים בְּפוּרִים מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל?

— שׁוֹקְלִים בְּפוּרִים מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל – זֵכֶר לְמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל, שֶׁהָיוּ נוֹתְנִים בַּאֲדָר לְצֹרֶךְ קָרְבָּנוֹת הַצִּבּוּר.

— עוֹד אֵיזֶה מִנְהָגִים מְקֻיָּמִים בְּפוּרִים?

— בְּפוּרִים מְקַיְּמִים מִנְהַג מִשְׁלֹחַ מָנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים וְאַף מַרְבִּים בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה.

— מִי יֵדַע לְסַפֵּר לִי עַל סְעֻדַּת פּוּרִים ?

— סְעֻדַּת פּוּרִים סוֹעֲדִים לְאַחַר תְּפִלַּת מִנְחָה, שֶׁמִּתְפַּלְּלִים בְּעוֹד הַיּוֹם גָּדוֹל. הַמַּאֲכָלִים וְהַמַּטְעַמִּים טוֹבִים הֵם וַעֲרֵבִים לַחֵךְ. בָּאִים גַּם אוֹרְחִים רַבִּים. מַרְבִּים בִּשְׁתִיַּת יַיִן. בִּשְׁעַת הַסְּעֻדָּה בָּאִים מְשַׂחֲקֵי־הַפּוּרִים, אֵלֶּה הֵם עַל פִּי רֹב נְעָרִים קְטַנִּים, אֲשֶׁר כָּל אֶחָד מֵהֶם מַסְוֶה עַל פָּנָיו. בָּאִים הֵם וְשָׁרִים:

„הַיּוֹם חַג הַפּוּרִים וּמָחָר הַסּוֹף,
תְּנוּ לָנוּ פְּרוּטָה, וְאַחַר הוֹצִיאוּנוּ אֶל הָרְחוֹב".

הֵם מְקַבְּלִים אֶת שְׂכָרָם וְיוֹצְאִים מֵאֲלֵיהֶם, וְהַסְּעֻדָּה הוֹלֶכֶת וְנִמְשֶׁכֶת.

— אֵיךְ קוֹרְאִים לְיוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בַּאֲדָר ?

— קוֹרְאִים לוֹ: „שׁוּשַׁן פּוּרִים".

— עַל שׁוּם מָה ?

— עַל אֲשֶׁר יְהוּדֵי שׁוּשַׁן הַבִּירָה הָרְגוּ בְּשׂוֹנְאֵיהֶם גַּם בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ וְחָגְגוּ אֶת יוֹם הַחֲמִשָּׁה עָשָׂר בּוֹ.

אַרְבַּע הַפָּרָשִׁיּוֹת.

— אֵיךְ נִקְרָאוֹת שְׁתֵּי הַשַּׁבָּתוֹת שֶׁלִּפְנֵי פּוּרִים וּשְׁתֵּי הַשַּׁבָּתוֹת שֶׁלְּאַחֲרָיו ?

— אַרְבַּע שַׁבָּתוֹת אֵלֶּה נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם: „אַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת".

— מַדּוּעַ הֵן נִקְרָאוֹת כָּךְ?

— הֵן נִקְרָאוֹת כָּךְ עַל שֵׁם הַפָּרָשִׁיּוֹת הַמְיֻחָדוֹת, הַנִּקְרָאוֹת פָּרָשָׁה־פָּרָשָׁה בְּכָל אַחַת מֵהַשַּׁבָּתוֹת הָאֵלֶּה מִלְּבַד פָּרָשַׁת הַשָּׁבוּעַ.

— מָתַי הִיא הַשַּׁבָּת הָרִאשׁוֹנָה, מַה שְּׁמָהּ וּמַה עִנְיָנָהּ?

— הַשַּׁבָּת שֶׁלִּפְנֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר, וְיֵשׁ שֶׁרֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר חָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, הֲרֵיהִי שַׁבַּת פָּרָשַׁת שְׁקָלִים לְזֵכֶר מַתַּן מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל, שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ נוֹתְנִים בִּזְמַן הַמִּקְדָּשׁ: כְּמָה שֶׁכָּתוּב בְּפָרָשַׁת „כִּי תִשָּׂא".

— מָתַי הִיא הַשַּׁבָּת הַשְּׁנִיָּה, מַה שְּׁמָהּ וּמַה עִנְיָנָהּ?

— הַשַּׁבָּת שֶׁלִּפְנֵי פּוּרִים הִיא שַׁבַּת פָּרָשַׁת זָכוֹר. תֹּכֶן הַפָּרָשָׁה הַזֹּאת – הַמִּלְחָמָה בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַעֲמָלֵק. קוֹרְאִים בְּפָרָשָׁה זוֹ בַּשַּׁבָּת שֶׁלִּפְנֵי פּוּרִים, כִּי הָמָן מִזֶּרַע עֲמָלֵק הָיָה וּבוֹ נִתְקַיֵּם דְּבַר ה' לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: „כִּי מָחֹה אֶמְחֶה אֶת זֵכֶר עֲמָלֵק מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם".

— מָתַי הִיא הַשַּׁבָּת הַשְּׁלִישִׁית, מַה שְּׁמָהּ יְמַה עִנְיָנָהּ?

— הַשַּׁבָּת שֶׁלְּאַחַר פּוּרִים הִיא שַׁבַּת פָּרָשַׁת פָּרָה. קוֹרְאִים בָּהּ פָּרָשַׁת פָּרָה אֲדֻמָּה, כִּי הַקְרָבַת קָרְבַּן הַפֶּסַח חוֹבָה הִיא עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד. וּמֵאַחַר שֶׁטְּמֵאִים לֹא אָכְלוּ מִמֶּנּוּ בְּטוּמְאָתָם, לָכֵן צְרִיכִים הֵם הַזָּיָה מִמֵּי חַטָּאת, שֶׁהוּכָנוּ מֵאֵפֶר פָּרָה אֲדֻמָּה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּפָרָשַׁת חֻקַּת.

— מָתַי הִיא הַשַּׁבָּת הָרְבִיעִית, מַה שְּׁמָהּ וּמֶה עִנְיָנָהּ ?

— הַשַּׁבָּת שֶׁלִּפְנֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן אוֹ זוֹ שֶׁרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִיסָן חָל בָּהּ זֹאת הִיא שַׁבַּת פָּרָשַׁת הַחֹדֶשׁ. בְּפָרָשָׁה זוֹ כְּבָר מְדֻבָּר עַל־דְּבַר חֻקַּן הַפֶּסַח.

— אֵיךְ קוֹרְאִים לַשַּׁבָּת שֶׁלִּפְנֵי הַפֶּסַח ?

— קוֹרְאִים לָהּ: שַׁבָּת הַגָּדוֹל.

— מַה נּוֹהֲגִים לִקְרֹא בְּשַׁבָּת הַגָּדוֹל ?

— נוֹהֲגִים לִקְרוֹא בָּהּ אֶת הַהַגָּדָה שֶׁל פֶּסַח מִן „עֲבָדִים הָיִינוּ" עַד „לְכַפֵּר עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ".

הוֹסָפוֹת.

שִׁירִים
בִּשְׁבִיל הַחַגִּים וְ„הַיָּמִים הַטּוֹבִים“.

זֶמֶר לְשַׁבָּת.

הַיּוֹם לֵיל־שַׁבָּת, הַיּוֹם לֵיל־שַׁבָּת,
אִמָּא תַּדְלִיק עִם שְׁקִיעָה נֵרוֹת,
בַּכֹּל תְּהֵא אוֹרָה, בַּכֹּל־שִׂמְחָה.
אַבָּא יְזַמֵּר זְמִירוֹת.

מָחָר יוֹם־שַׁבָּת, מָחָר יוֹם־שַׁבָּת.
לְבֵית הַסֵּפֶר לֹא נֵלֵכָה.
אַךְ לָנוּחַ, אַךְ לָשׂוּחַ.
וּלְהִשְׁתַּעֲשֵׁעַ בְּנֶפֶשׁ שְׂמֵחָה.

זֶמֶר לְפֶּסַח.

טוֹב לָחֹג, טוֹב לָחֹג
אֶת חַג הַדְּרוֹר.
טוֹב לָחֹג, טוֹב לָחֹג
אֶת חַג הַדְּרוֹר.
אֶת חַג הַדְּרוֹר מַה - טוֹב לָחֹג.

טוֹב לִלְמֹד, טוֹב לִלְמֹד
אֶת „מַה נִּשְׁתַּנָּה“.
טוֹב לִלְמֹד, טוֹב לִלְמֹד
אֶת „מַה נִּשְׁתַּנָּה“.
אֶת „מַה נִּשְׁתַּנָּה“ מַה - טוֹב לִלְמֹד.

טוֹב לֶאֱכֹל, טוֹב לֶאֱכֹל
אֶת הַמַּצּוֹת.
טוֹב לֶאֱכֹל, טוֹב לֶאֱכֹל
אֶת הַמַּצּוֹת.
אֶת הַמַּצּוֹת מַה - טוֹב לֶאֱכֹל.

טוֹב לִשְׁתּוֹת, טוֹב לִשְׁתּוֹת
אֶת אַרְבַּע הַכּוֹסוֹת.
טוֹב לִשְׁתּוֹת, טוֹב לִשְׁתּוֹת
אֶת אַרְבַּע הַכּוֹסוֹת.
אֶת אַרְבַּע הַכּוֹסוֹת מַה - טוֹב לִשְׁתּוֹת.

טוֹב לִזְכֹּר, טוֹב לִזְכֹּר
זִכְרוֹן מֹשֶׁה רַבֵּנוּ.

טוֹב לִזְכֹּר, טוֹב לִזְכֹּר
זִכְרוֹן משֶׁה רַבֵּנוּ.
זִכְרוֹן משֶׁה רַבֵּנוּ מַה־טּוֹב לִזְכֹּר.

טוֹב לָשִׁיר, טוֹב לָשִׁיר
שִׁירֵי הָהַגָּדָה.
טוֹב לָשִׁיר, טוֹב לָשִׁיר
שִׁירֵי הָהַגָּדָה.
שִׁירֵי הָהַגָּדָה מַה־טּוֹב לָשִׁיר.

טוֹב לִהְיוֹת, טוֹב לִהְיוֹת
בְּנֵי עָם חָפְשִׁי.
טוֹב לִהְיוֹת, טוֹב לִהְיוֹת
בְּנֵי עָם חָפְשִׁי.
בְּנֵי עָם חָפְשִׁי מַה־טּוֹב לִהְיוֹת.

לְשָׁבוּעוֹת.

חַג הַשָּׁבוּעוֹת, חַג הַתּוֹרָה
מַה יָּפֶה זֶה הֶחָג.
בִּגְדֵי יוֹם טוֹב, סְעֻדָּה טוֹבָה
מַה יָּפֶה זֶה הֶחָג.

בְּלֵיל שָׁבוּעוֹת לוֹמְדִים תּוֹרָה.
וּבַיּוֹם מַאַכְלֵי חָלָב, תּוּפִינֵי גְּבִינָה.
הָעֵשֶׂב מַה רַךְ, הָאֲוִיר מַה צַּח.
חַג הַקָּצִיר הַיּוֹם בְּפַלֶשְׂתִּינָה.

לַסֻּכּוֹת.

לוּלָב לָנוּ וַהֲדַס,
וְסֻכָּה יָפָה כַּדָּת.
יְלָדִים, בּוֹאוּ וַחֲזוּ,
הַרְאִיתֶם כְּסֻכָּה זוֹ?

עַמּוּדִים, קְרָשִׁים בַּד אֶל בַּד
אָבִי קָשַׁר בְּחֶזְקַת יָד.
גַּג הַסֻּכָּה - סוּף וּסְכַךְ
הַנּוֹתֵן רֵיחַ, רֵיחַ צַח.

בָּהּ נֵשֵׁב שִׁבְעַת יָמִים,
נֹאכַל, נִשְׁתֶּה וְנִתְעַנֵּג,
וּבַיּוֹם הַתְּשִׁיעִי —
תִּהְיֶה „שִׂמְחַת תּוֹרָה“.

דֶּגֶל יִקְנֶה לִי אַבָּא,
עָלָיו כָּתוּב: „תּוֹרָה - אוֹרָה“,
וּבְבֵית הַכְּנֶסֶת אָז
נָגִיל וְנִשְׂמַח בַּתּוֹרָה.

פִּזְמוֹן לַחֲנֻכָּה.

מִתּוֹךְ הָעָם הַכֹּהֵן קָם.
מִבֵּית הַשְׁמוֹנָאִים - מַתִּתְיָהוּ.
וְגִבּוֹר גָּדוֹל - גָּדוֹל
הָיָה הָיָה הוּא.

יְהוּדָה, יוֹחָנָן
וְאִתָּם - אֶלְיעָזָר
גַּם שִׁמְעוֹן וִיהוֹנָתָן
הָיוּ לְעֵזֶר.

וַיָּקָם אָז עַל הַיְּהוּדִים
עַם רֶשַׁע, עַם־הַיְּוָנִים,
וְגֵרְשׁוּ אוֹתָם
מַתִּתְיָהוּ וְהַבָּנִים.

לִכְבוֹד אֵל הַגִּבּוֹרִים
שְׁמוֹנָה יָמִים נַדְלִיק נֵרוֹת.
נַדְלִיק מִדֵּי שָׁנָה בְשָׁנָה
וְנָחֹג חַג־הַחֲנֻכָּה לְדוֹרֵי־דוֹרוֹת.

פִּזְמוֹן לְפוּרִים.

לִכְבוֹד יוֹם טוֹב
בָּאנוּ הֵנָּה הַיּוֹם.
הַאִם לֹא תֵדְעוּ
כִּי פּוּרִים לָנוּ הַיּוֹם?

יֵדַע יָדְעוּ
אֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וּמָרְדְּכַי,
אַף הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ,
כִּי עַם יִשְׂרָאֵל חַי.

הַיּוֹם נָגִיל וְנִשְׂמַח,
כִּי הָמָן הַצָּר
זֶה אֲשֶׁר נִשָּׂא מֵעַל כָּל שָׂר,
נִתְלָה עַל הָעֵץ.

לָכֵן נִשְׂמַח
נַעַלְזָה וְנָגִילָה
וּבַשָּׁנָה הַבָּאָה
נִקְרָא שׁוּב אֶת הַמְּגִלָּה.

מִכְתָּב לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה.

לִכְבוֹד הוֹרַי הַיְקָרִים!

תִּכְלֶה שָׁנָה וְקִלְלוֹתֶיהָ,
תָּחֵל שָׁנָה וּבִרְכוֹתֶיהָ.

הַשָּׁנָה הַיְשָׁנָה חָלְפָה וְעָבְרָה וּבִמְקוֹמָהּ בָּאָה שָׁנָה חֲדָשָׁה. שְׂאוּ נָא בָזֶה, הוֹרַי הַיְקָרִים, אֶת בִּרְכוֹתַי אֵלֶּה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה הַחֲדָשָׁה. אָנָּא יִתֵּן ה' לָכֶם חַיִּים וְשָׁלוֹם וְיִשְׁלַח לָכֶם הַצְלָחָה וָעֹשֶׁר, אֲרִיכַת יָמִים, רֹב בְּרָכָה וָעֹשֶׁר. וַאֲנִי, בִּנְכֶם, אַבְטִיחַ לְהַקְשִׁיב תָּמִיד בְּקוֹל מוּסַרְכֶם, לָלֶכֶת בְּדֶרֶךְ הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר וְלַעֲשׂוֹת חַיִל בַּלִּמּוּדִים.

בִּנְכֶם הָאוֹהֵב אֶתְכֶם
אַהֲבָה נֶאֱמָנָה.

לַחֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּשְׁבָט.

אֶל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲחוֹתִי הַנָּאָה,
אֶל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִסָּעָה.
בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַשֶּׁמֶשׁ זוֹרַחַת,
בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַגֶּפֶן פּוֹרַחַת,
בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – שָׁם אוֹר וְשָׁם חֹם,
הָאָבִיב, הָאָבִיב יָבוֹא שָׁם הַיּוֹם,
בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁבָט,
בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁבָט.

אֶל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲחוֹתִי הַנָּאָה,
אֶל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִסָּעָה.
בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַיַּרְדֵּן קוֹלֵחַ,
בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַזַּיִת צוֹמֵחַ,
בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – שָׁם אוֹר וְשָׁם חֹם,
הָאָבִיב, הָאָבִיב יָבוֹא שָׁם הַיּוֹם,
בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁבָט,
בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁבָט.

אֶל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֲחוֹתִי הַנָּאָה,
אֶל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִסָּעָה.
בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל תִּצְהַלְנָה הַבָּנוֹת,
בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם חַג לָאִילָנוֹת,
בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – שָׁם אוֹר וְשָׁם חֹם,
הָאָבִיב, הָאָבִיב יָבוֹא שָׁם הַיּוֹם,
בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁבָט,
בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ שְׁבָט.